

Návrh úpravy směnečného rozkazního řízení ve věcném záměru civilního řádu soudního

Radim Chalupa*

Abstrakt: Autor vstupuje do diskuse vyvolané zásadním počinem v rekodifikačním procesu civilního spor-
ného řízení, jímž je vypracování věcného záměru civilního řádu soudního. Předmětem statí je hodnocení
výšece návrhu nové podoby civilního procesního kodexu, jež reguluje specifické zkrácené řízení určené pro
uplatnění směnečných (a šekových) nároků. Východiskem je srovnání současné právní úpravy směnečného
rozkazního řízení a úpravy obsažené ve věcném záměru civilního řádu soudního, jež vyústuje v závěr, že
navzdory odlišnému znění věcného záměru se jedná o návrh obsahově téměř shodný se stávající úpravou.
Autor kritizuje v pojednání krok autorů návrhu nové podoby civilněprocesního kodexu spočívající v recepci
aktuální přežití a právu na spravedlivý proces odporující úpravy uplatnění směnečných nároků v rozkazním
řízení. Na podporu uvedeného kritického postoje k převzetí právního režimu směnečného rozkazního řízení,
jenž je obsažen v občanském soudním řádu, autor předkládá analýzu chybné koncepce a problémových
aspektů současné právní úpravy a tím i (s ohledem na zamýšlenou recepci úpravy) právní úpravy navrhou-
ané. Kritickou analýzu aktuální (a tím i nově navržené) právní úpravy rozkazní podoby řízení vytvořené pro
uplatnění směnečných nároků autor doplňuje rozsáhlým exkursem do rakouské úpravy směnečného příkaz-
ního řízení a stručným popisem procesní úpravy uplatnění směnečných nároků v německém civilním řízení.
Kritika navržené právní úpravy vyúsťuje v úvahy de lege ferenda představené v podobě návrhu pravidel,
na nichž by funkční regulace směnečného rozkazního řízení měla být vybudována.

Klíčová slova: směnečné rozkazní řízení, věcný záměr civilního řádu soudního, námitky proti směnečnému
platebnímu rozkazu, koncentrace řízení, pojednání směnečného nároku

Úvod

V současné době probíhá intenzivní diskuse nad předloženým věcným záměrem civilního
řádu soudního. Přestože řízení zvláště vytvořené pro uplatnění specifických směnečných
a šekových nároků nepředstavuje středobod civilního řízení, je jeho integrální součástí,
která je poměrně hojně využívána; je tudíž legitimní uvažovat o faktu, zda by úprava smě-
nečného rozkazního nebo jiného obdobného řízení měla být do nového civilního proces-
ního kodexu zařazena, či nikoli, a pokud ano, jak by právní úprava takového řízení měla
vypadat. Zastávám názor, že z důvodů, které vyložím dále v textu, by směnečné rozkazní
řízení z našeho civilního procesu nemělo vymizet. Podobě, v níž by směnečné rozkazní
řízení mělo být do nového kodexu regulujícího civilní sporné řízení začleněno, budu věno-
vat tento článek.

Kvituji, že věcný záměr civilního řádu soudního (dále rovněž „VZ c. ř. s.“; připravovaný
civilní řád soudní dále rovněž „c. ř. s.“) počítá se specifickým rozkazním řízením pro uplat-
nění směnek a šeků. Mám však za to, že věcně a obsahově autoři VZ c. ř. s. návrh úpravy
směnečného a šekového rozkazního řízení nezvládli.

* JUDr. Radim Chalupa, Ph.D. Autor působí jako samostatný advokát.

VZ c. ř. s. vnímám na rozdíl od mnoha jeho kritiků jako zdařilý počin, jehož výsledkem by mohl být kvalitní a funkční předpis upravující civilní sporné řízení, když právě koncepční uchopení považuji za jednu ze silných stránek VZ c. ř. s. Vyjadřuji přesvědčení, že navrhovaný c. ř. s. předčí o. s. ř. jak po stránce koncepční, funkční, tak i po stránce kvality úpravy mnohonásobně a jeho přijetím v navrhované podobě by se náš civilní proces zařadil mezi nejkvalitnější řízení v Evropě. Není však pochyb o tom, že má i svoje slabá místa (koneckonců proto byl předložen k odborné diskusi v podobě věcného záměru). Právě návrh úpravy směnečného rozkazního řízení představuje jednu z pasáží připravovaného c. ř. s., který je třeba zásadně přepracovat, neboť tato jeho část nevyhovuje požadavkům na funkční a spravedlivé řízení.

1. První obecnější postřehy k navržené úpravě směnečného a šekového rozkazního řízení

Návrh právní úpravy směnečného a šekového rozkazního řízení ve VZ c. ř. s. se obsahově (v drtivé většině podstatných aspektů) shoduje s aktuální úpravou obsaženou v o. s. ř. Na první pohled sice úprava směnečného a šekového rozkazního řízení obsažená ve VZ c. ř. s. nepůsobí jako totožná (nebo alespoň velmi podobná) s úpravou, kterou známe z o. s. ř., neboť je rozložena do více paragrafů a dikce ustanovení není identická s ustanovením § 175 o. s. ř., obsahově se však od původní úpravy (zakotvené v o. s. ř.) téměř neliší. Odlišuje se jen v několika málo nevýznamných položkách a v jednom podstatnějším aspektu (v nové úpravě se neobjevuje jeden ze tří opěrných bodů specifické koncentrace směnečného a šekového rozkazního řízení, což však téměř nepřináší věcnou změnu, nýbrž jen vytváří výkladový problém, zda řízení bude podle tohoto návrhu koncentrováno, či nikoli¹).

2. Směnečné rozkazní řízení jako smysluplná součást civilního procesu

Zvláštní specifické řízení vytvořené pro uplatnění směnečných nároků nepředstavuje v evropském rozměru obvyklé procesní prostředí pro soudní vymáhání směnečných práv. Jsou mi známy celkem tři evropské procesní předpisy, které výslovně pamatují na procesní prosazení směnečných nároků a vytváří pro ně zvláštní druh řízení (směnečné rozkazní nebo jiné obdobné řízení – upomínací, případně listinné). Jedná se o německý a rakouský ZPO a o o. s. ř. Donedávna se jednalo o čtyři procesní kodexy, neboť slovenský o. s. p. obsahoval úpravu směnečného a šekového řízení, která byla koncipována obdobně jako právní úprava naše (obě tyto úpravy vycházely ze stejného základu, česká právní úprava se neměnila, slovenská pak postupně doznávala větších či menších změn). Ze slovenského civilního řízení však specifická procesní platforma pro uplatnění směnečných nároků v podobě směnečného rozkazního či jiného obdobného řízení vymizela při rekodifikaci realizované v roce 2015, když právní úprava směnečného rozkazního nebo jiného obdobného řízení do civilního procesního kodexu (zákon č. 160/2015 Z. z. *civilný sporový poriadok*) nebyla zařazena. Ve většině evropských zemí civilní procesní kodexy specifickou úpravu pro uplatnění směnečných nároků postrádají.

Procesní právo je odvětvím, jež bylo vytvořeno za účelem ochrany a nucené realizovatelnosti hmotného práva. Hmotněprávní režim abstraktních směnečných pohledávek je

¹ Faktem, zda by řízení podle návrhu bylo či nebylo koncentrováno, se budu podrobně zabývat dále v textu.

výrazně specifický. Včlenění zvláštní procesní platformy pro rychlejší uplatnění směnečných nároků, jež by byla vytvořena v podobě specifického směnečného rozkazního řízení, do civilního procesu považuji za odpovídající reakci procesního práva na obsah práva hmotného. Přestože není existence zvláštního řízení vytvořeného pro uplatnění směnečných nároků v Evropě běžným standardem, mám za to, že začlenění specifického řízení vytvořeného na míru pro proces uplatnění práv ze směnek, případně z cenných papírů vůbec, do c. ř. s. je namístě.

Občanský soudní řád, německý ZPO a logicky i VZ c. ř. s. obsahují úpravu směnečného a šekového rozkazního řízení. Naopak rakouský ZPO obsahuje jen směnečné příkazní řízení. Zatímco směnečné spory jsou časté, o šekové nároky se nikdo nesoudí. Je pravdou, že když bude rozkazní řízení pro uplatnění abstraktních nároků vytvořeno nejen pro směnky, ale i pro šeky, nic se nestane, pokud by však součástí c. ř. s. bylo jen směnečné rozkazní řízení, z praktického hlediska by se nic nestalo. Přiznávám, že tuto cestu (vytvoření směnečného rozkazního řízení, nikoli řízení směnečného a šekového) preferuji. V úvahách *de lege ferenda* tak budu uvažovat v intencích směnečného rozkazního řízení.

V úvahu však připadá i rozšíření předmětu úpravy na nároky z jiných cenných papírů; například obligací, případně i z poukázek. Historicky bylo směnečné příkazní řízení využíváno k uplatnění nároků z dalších cenných papírů (obilních zástavních listů v historických zemích) z kupeckých poukázek a závazných listů (na Slovensku a Podkarpatské Rusi).² Jedná-li se o nesporné peněžité nároky vyplývající z cenných papírů, není důvod případnou úvahu o rozšíření předmětu směnečného rozkazního řízení i na tyto nároky považovat za neopodstatněnou.

3. Návrh právní úpravy směnečného a šekového rozkazního řízení obsažený ve věcném záměru civilního řádu soudního

Autoři VZ c. ř. s. předložili následující návrh podoby směnečného a šekového rozkazního řízení:

„408. Předloží-li žalobce v prvopisu směnku nebo šek, o jejichž pravosti není důvodu pochybovat, a další listiny nutné k uplatnění práva, vydá na jeho návrh soud směnečný (šekový) platební rozkaz, v němž žalovanému uloží, aby do 15 dnů zaplatil požadovanou částku a náklady řízení nebo aby v téže lhůtě podal námitky, v nichž musí uvést vše, co proti platebnímu rozkazu namítá. Směnečný (šekový) platební rozkaz musí být doručen do vlastních rukou žalovaného, náhradní doručení je vyloučeno. Nelze-li návrhu na vydání platebního rozkazu vyhovět, nařídí soud ústní jednání.

409. Nebudou-li námitky podány, má směnečný nebo šekový platební rozkaz účinky pravomocného rozsudku.

410. Budou-li podány námitky proti směnečnému nebo šekovému rozkazu včas, soud nařídí ústní jednání k jejich projednání. Pozdě podané námitky nebo námitky podané někým, kdo k jejich podání není oprávněn, soud odmítne.

² HORA, V. Československé civilní právo procesní. I–III. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, III. díl, s. 195–196: „Dodati dlužno, že pro řízení o ž. uplatňujících nároky z obilních zástavních listů, stanovené zák. 107/1933, platí přiměřeně ustanovení c. ř. s. o směnečném řízení (nikoli však o příslušnosti, § 11 cit. zák.). b) Na Slovensku a P. Rusi. Směnečné řízení vykazuje tam v podstatě tyto rozdíly: 1. podkladem žaloby není jen směnka a šek, nýbrž i kupecké poukázky a závazné listy, je-li dlužník protokolovaným kupcem.“

411. *Námitky se podávají u soudu, který směnečný nebo šekový rozkaz vydal.*

412. *Po projednání námitek soud v rozsudku vysloví, zda se ponechává směnečný nebo šekový platební rozkaz v platnosti nebo zda se platební rozkaz ruší, případně v jakém rozsahu.*

413. *Při opravě chyb v psaní a v počtech, jakož i jiných zjevných nesprávností v platebním rozkazu se postupuje tak, jako u rozsudku.“*

Jak jsem již uvedl výše, rozdělení stávajícího ustanovení § 175 o. s. ř. do pěti samostatných článků a úprava díkce zákona uskutečněná bez ambice změnit procesní režim směnečného a šekového rozkazního řízení nic nemění na faktu, že věcný záměr přichází s ideou zachovat stávající právní úpravu směnečného rozkazního řízení v podstatě nedotčenou. Návrh recipuje vše špatné, co je obsaženo ve stávající úpravě, a přidává ještě několik technicky nedomyšlených škrtnů nebo doplňků v textu normy.

Z hlediska normotvorby se podivuji nad technickým řešením doplnění pravidla, že se „*námitky podávají k soudu, který směnečný nebo šekový platební rozkaz vydal*“. Pokud měli autoři v úmyslu odstranit nejasnosti v následcích podání námitek k soudu odlišnému od soudu, který v řízení meritorně rozhodl směnečným nebo šekovým platebním rozkazem, měli se zcela jistě zaměřit na důsledky podání námitek k jinému než věcně nebo místně příslušnému soudu. Konstatování, „*ke kterému soudu se námitky podávají*“, problém, jak naložit s námitkami podanými k jinému než věcně a místně příslušnému soudu, neřeší a ve své podobě se jeví jako zcela nadbytečné. To je však jen drobný poklesek, který téměř nestojí za zmínku.

Snaha upravit totéž shodně, ale jinými slovy, může snadno přinést dilema, zda je výsledná úprava skutečně totožná. Jednu takovou nejasnost pasáž VZ c. ř. s. věnovaná směnečnému a šekovému rozkaznímu řízení přináší. Ustanovení § 175 o. s. ř. obsahovalo tři pilíře koncentrace řízení (jak vyplyne z dalšího textu – jeden základní a dva podpůrné). První stěžejní pilíř spočíval v požadavku na námitky, když konstatoval, že žalovaný je povinen „*uvést v námitkách vše, co proti platebnímu rozkazu namítá*“. Tutéž formulaci nacházíme i v čl. 408 VZ c. ř. s.

Další dva opěrné body specifické koncentrace stávajícího směnečného a šekového rozkazního řízení představují pasáže ustanovení § 175 o. s. ř., v nichž je uvedeno, že „*pozdě podané námitky soud odmítne*“ (odstavec 3) a „*k námitkám později vzneseným již nelze přihlížet*“ (odstavec 4). VZ c. ř. s. žádnou takovou či obdobnou regulaci prekluzivního charakteru námitkové lhůty neobsahuje. Výslovná deklarace faktu, že námitky podané po uplynutí námitkové lhůty soud odmítne a že k námitkám podaným po nařízení námitkového jednání nelze přihlížet, tvoří důležité prvky prosazení koncentračního principu do právní úpravy směnečného a šekového rozkazního řízení a bez jejich začlenění do textu normy lze mít pochybnosti o tom, zda je řízení koncentrováno a jaká je podoba koncentrace řízení, neboť stěžejní otázka, jak má soud naložit s postlhůtními námitkami, je díkci normy ponechána bez povšimnutí.

Absence výslovného zakotvení prekluzivní podoby námitkové lhůty navozuje otázku, zda je řízení vůbec zkoncentrováno. Kombinace zakotvení břemena, že žalovaný musí obranu proti uplatněnému nároku vymezit v námitkách, a nevyřešení otázky, jak má být naloženo s postlhůtními námitkami, otevírá možnost dvojího výkladu normy. Buď samotný imperativ, že žalovaný musí celou obranu vymezit v námitkách (musí uvést, co namítá), kombinovaný s fixní délkou námitkové lhůty k zakotvení koncentrace řízení postačuje

a fakt, že k pozdě podaným námitkám soud nepřihlédne, vyplývá implicitně z fixní délky námitkové lhůty a ze striktnosti požadavku, aby obrana byla kompletně vymezena v námitkách (včas podaných) – v tom případě by směnečné a šekové rozkazní řízení bylo v navržené podobě plně zkoncentrováno uplynutím námitkové lhůty, nebo absence výslovně zakotveného pravidla, že k pozdě podaným námitkám soud nebude přihlížet (buď bez dalšího, nebo po jejich předchozím odmítnutí), má za následek, že soud zohlední i postlhůtní námitky – v tom případě řízení v navržené podobě koncentrováno být nemá.

Přikláním se k závěru, že požadavek, aby žalovaný uvedl v námitkách vše, co proti platebnímu rozkazu namítá, je natolik silný, že otázku, zda navržená právní úprava stojí na koncentraci, jež je spojena se stávající úpravou, či nikoli, nelze zodpovědět záporně. Při uvedeném výkladu článku 208 VZ c. ř. s. sehrává roli i úvaha, že soud námitky podané po lhůtě neprojednává bez výslovného zakotvení uvedeného následku zmeškání lhůty, neboť k čemu by byla pevně stanovená námitková lhůta, pokud by námitky bylo možné podávat i po jejím uplynutí; pořádkový charakter lhůty by odporoval její povaze. Podle mého přesvědčení je rozkazní řízení, ohledně něhož zákon konstatuje, že v námitkách musí žalovaný uvést „vše“, co proti platebnímu rozkazu namítá, plně zkoncentrováno již uvedeným požadavkem, aby byla v námitkách vymezena celá obrana, ledaže by norma obsahovala výjimky, které by režim koncentrace výrazně modifikovaly. Žádná taková úprava důsledků imperativu, že žalovaný musí v námitkách uvést vše, co proti platebnímu rozkazu namítá, však v předmětných člancích VZ c. ř. s. (čl. 408 až 413) obsažena není, takže mám za to, že navržená úprava by přinesla koncentraci shodnou s tou stávající.

Nelze však podceňovat ani názor, že bez výslovného zakotvení prekluzivní povahy námitkové lhůty je požadavek, aby žalovaný v námitkách uvedl vše, co proti platebnímu rozkazu namítá, jen prázdnou deklarací bez odpovídajícího vyústění v zakotvení faktu, že k pozdě podaným námitkám soud nepřihlédne, není do řízení účinně včleněn koncentrační princip, neboť i uvedený pohled má svoji logiku.

Jak jsem však již uvedl výše, pokud norma regulující rozkazní řízení obsahuje pravidlo, že žalovaný je povinen uvést v námitkách vše, co proti platebnímu rozkazu namítá, je namísto předmětné ustanovení vyložit tak, že později podané námitky již obranu nevymezují a soud ji nemůže zohlednit.

Výše popsanou nedůslednost v konstrukci právního režimu navrženého směnečného a šekového rozkazního řízení vnímám tak, že do právní regulace zbytečně včleňuje nejasnost a otevírá prostor k výkladovým problémům ohledně faktu, zda zakotvuje koncentraci směnečného rozkazního řízení, či nikoli.

Směnečné a šekové rozkazní řízení je ve VZ c. ř. s. navrženo v zásadě shodně se stávající úpravou (budou-li vycházet z předpokladu, že předmětná ustanovení VZ c. ř. s. mají být vykládána tak, že zakotvují prosazení koncentračního principu v podobě neodlišující se od režimu zavedeného o. s. ř.). Analýzou aktuální právní úpravy tak postihnu i úpravu navrženou.

4. Kritická analýza právní úpravy (stávající i navržené v VZ c. ř. s.) směnečného a šekového rozkazního řízení

Jen málokdy se podaří koncipovat právní úpravu tak, aby byla bezchybná, tedy bez dílčích problémů, nedostatků či vad, které je třeba následně odstraňovat výkladem. Nedostatků právní regulace směnečného rozkazního řízení však v rámci aplikace normy sano-

vat nelze. Jedná se totiž o zásadní koncepční mezery, jejichž působení při vedení sporů v režimu směnečného rozkazního řízení³ činí řízení příliš nevyvážené (jednostranně zvýhodňující žalobce i v aspektech, které nevychází z podstaty uplatňovaného nároku) a atakující právo žalovaného na spravedlivý proces. Rozhodující nedostatky směnečného a šekového rozkazního řízení je třeba hledat ve dvou následujících sférách jeho právní regulace:

- chybný koncept řízení a
- přehnaně tvrdá, a přitom nefunkční koncentrace řízení.

4.1 Chybný koncept směnečného a šekového rozkazního řízení

Koncept směnečného a šekového rozkazního řízení je stížen dvěma zásadními systémovými vadami. Jedná se o následující aspekty schématu uvedeného řízení:

- fakt, že se podáním námitek směnečný (šekový) platební rozkaz neruší a o jeho zrušení či ponechání v platnosti se následně rozhoduje v tzv. „námitkovém řízení“,
- fakt, že se po podání námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu má projednávat jen vznesená obrana žalovaného, nikoli uplatněný nárok.

4.2 Nezrušení směnečného platebního rozkazu podáním námitek

Právní následky (přesněji spíš absence nezbytných následků) podání námitek proti směnečnému (šekovému) platebnímu rozkazu, konkrétně fakt, že se v důsledku jejich podání uvedené meritorní rozhodnutí neruší,⁴ odporuje základním pravidlům korektně regulovaného rozkazního řízení, atakuje právo žalovaného na spravedlivý proces a přináší celou řadu praktických problémů a procesních omezení.

Rozkazní řízení plní funkci procesní platformy pro rychlé vyřízení nesporných nároků.⁵ Uvedené rychlé vyřízení je realizováno přiznáním nároku platebním rozkazem, jenž je vydán bez slyšení žalovaného. Civilní řízení, které *a priori* nerezignuje na ústavní konformitu, však nemůže být koncipováno jednostranně ve prospěch kterékoli z procesních stran. Nerovnováhu první fáze rozkazního řízení je třeba vyvážit průběhem další části řízení, jež následuje po zpochybnění nároku žalovaným. V. Hrnčířík ke spravedlivému průběhu směnečného rozkazního řízení uvádí: „*Listinný (rozkazní) i eventuální následný (námitkový) proces tvoří jeden celek. To má více projevů, avšak z obecného interpretačního hlediska považujeme za podstatné, že žalovaný by neměl být v procesu jako celku nepřiměřeně znevýhodněn (platí rovnost zbraní) tím, že o první fázi zpravidla neví a nemá tak možnost být procesně aktivní.*“⁶

³ Šeková řízení se v praxi nevedou.

⁴ Shodně WINTEROVÁ, A. In: WINTEROVÁ, A. – MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015, s. 350: „Podáním námitek se směnečný či šekový platební rozkaz neruší.“

⁵ Vyjadřuji přesvědčení, že z obecné charakteristiky rozkazního řízení, z níž vyplývá, že je určeno pro vyřízení nesporných nároků, není namístě vyjímát směnečné rozkazní řízení. Jinak M. Dobeš: „Východiskem směnečného rozkazního řízení naproti tomu není nespornost uplatněného nároku, nýbrž jeho materiální likvidita (lze jej snadno prokázat prostřednictvím listin zvláště kvalifikovaných).“ – viz DOBEŠ, M. *Směnečné spory*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 83.

⁶ HRNČÍŘÍK, V. In: SVOBODA, K. – SMOLÍK, P. – LEVÝ, J. – ŠIMOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 605.

Schéma, v jehož rámci není směnečný (šekový) platební rozkaz v důsledku podání námitek proti tomuto rozhodnutí zrušen, vnáší do konceptu směnečného (šekového) rozkazního řízení hned několik systémových nedostatků. Nepříznivé projevy právního režimu, v jehož rámci v důsledku podání námitek nedochází ke zrušení směnečného (šekového) platebního rozkazu, lze shrnout takto:

- žalovaný nemá k dispozici nástroj umožňující přiměřeně snadné zpochybnění meritorního rozhodnutí (směnečného platebního rozkazu), jež bylo vydáno bez jeho slyšení, a navrácení řízení do stavu před vydáním směnečného platebního rozkazu nebo do stavu obdobného,
- uplatněný nárok má i po podání námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu status nároku přiznaného rozhodnutím soudů,
- v první instanci jsou vydávána dvě meritorní rozhodnutí, když druhým z nich, tedy rozsudkem, se rozhoduje o dalším osudu vydaného a námitkami zpochybněného směnečného platebního rozkazu,
- soud ve směnečném rozkazním řízení rozhoduje podle stavu aktuálního ke dni vydání směnečného platebního rozkazu.

4.2.1 Absence nástroje umožňujícího žalovanému přiměřeně snadné zpochybnění meritorního rozhodnutí, jež bylo vydáno bez jeho slyšení, a navrácení řízení do stavu před vydáním směnečného platebního rozkazu nebo stavu obdobného

Nekontradiktorní průběh představuje jeden z neodmyslitelných a určujících znaků rozkazního řízení (případně jeho první fáze), neboť začlenění slyšení žalovaného do schématu rozkazního řízení by potlačilo nejvýraznější urychlující faktor tohoto typu řízení, kterým je právě rozhodování jen na základě žaloby, případně předložených listin (ve směnečném rozkazním řízení zejména originálu směnky). Aby žalobce dosáhl přiznání směnečného (šekového) nároku směnečným platebním rozkazem, musí v žalobě, mimo jiné, tvrdit skutečnosti, z nichž vyplývá jím uplatněný nárok, a předložit originál směnky (šeku),⁷ o jejímž (jehož) pravosti není důvod pochybovat, a z níž (něž) existence uplatněného nároku vyplývá.⁸ Takto nastavenou nerovnováhu v procesním postavení sporných stran nelze vnímat jako ústavně konformní standard, který není třeba v případě zpochybnění uplatněného nároku žalovaným kompenzovat.⁹

⁷ Ustanovení § 175 o. s. ř. mezi požadavky, jež musí být splněny pro přiznání nároku směnečným platebním rozkazem, zařazuje předložení prvopisu směnky (šeku); zcela jistě lze používat pojem originál směnky (šeku). Originál směnky (šeku) může být nahrazen pravomocným usnesením o umoření směnky (šeku).

⁸ Předpokladů pro vydání směnečného platebního rozkazu je víc, vylíčení rozhodujících skutečností, jež odůvodňují přiznání uplatněného nároku a předložení originálu směnky, jsou však hlavní předpoklady. Pro úplnost dodávám, že vydání směnečného platebního rozkazu je vázáno na splnění těchto předpokladů:

- a) žalobou je uplatněn nárok na zaplacení peněžité částky vyplývající ze směnky,
- b) žalobce předložil originál směnky,
- c) žalobce předložil další případné listiny potřebné k uplatnění práva (tento zákonný požadavek se uplatní jen v případě, že hmotné právo vyžaduje splnění dalších předpokladů a tyto další listiny osvědčují důvodnost uplatnění nároku žalobcem vůči žalovaným),
- d) neexistuje důvod pochybovat o pravosti předložené směnky,
- e) uplatněný nárok vyplývá ze skutečností tvrzených žalobcem v žalobě a z obsahu směnky,
- f) žalobce navrhl, aby soud rozhodl směnečným platebním rozkazem.

Při vyřízení nároku v řízení, jehož průběh žalovaného vylučuje z procesu ovlivňování skutkového základu rozhodnutí, z něhož soud vychází (v jehož rámci je uplatněný nárok přiznán bez slyšení žalovaného), má absence možnosti žalovaného dosáhnout v následném řízení (případně v následné části řízení) relativně dostupnými prostředky zpochybnění uplatněného nároku a anulování důsledků jednostranně vedené části řízení (navrácení řízení do stavu před vydáním platebního rozkazu, případně do stavu obdobného), povahu tvrdého ataku vyváženosti řízení. Jakékoli rozkazní řízení lze považovat za korektní jen v případě, že je do jeho právního režimu vetknut dostatečně silný balanční prvek vyvažující eliminaci slyšení žalovaného při prvotním (rozkazním) rozhodování o uplatněném nároku. Neexistuje přitom žádný dostatečně silný důvod, pro který by uvedený požadavek neměl být uplatněn i vůči směnečnému rozkaznímu řízení.

Funkční vazby mezi hmotným a procesním právem, z nichž vyplývá, že civilní proces slouží k autoritativnímu prosazení porušených nebo ohrožených subjektivních práv, predikují základní rozložení sil v korektně koncipovaném směnečném (šekovém) rozkazním řízení tak, že nelze nalézt jediný rozumný důvod, pro který by žalovaný směnečný dlužník měl mít horší procesní postavení než žalující směnečný věřitel v jiných aspektech než v těch, které vyplývají z podstaty uplatněného směnečného nároku (v řízení o uplatnění směnečného nároku se jedná zejména o rozložení důkazního břemena). Je na místě, když je žalobce uplatňující směnečný nárok procesně zvýhodněn v tom směru, že nenese břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně kauzy směnky, a když je procesní postavení žalovaného směnečného dlužníka horší v tom, že nese břemeno k tvrzení a prokázání skutečností, které zpochybňují řádnost uplatnění směnky (zejména s ohledem na její kauzu). S ohledem na abstraktnost a nespornost směnečného (šekového) nároku je na místě umožnit žalobci získat relativně snadno meritorní rozhodnutí v podobě směnečného (šekového) platebního rozkazu. Dál však není žádoucí ve výčtu procesních zvýhodnění žalobce ve směnečném (šekovém) rozkazním řízení pokračovat. Další projevy nerovnováhy mezi postavením směnečného věřitele domáhajícího se ve směnečném rozkazním řízení přiznání směnečného nároku a bránícího se směnečného dlužníka nejsou opodstatněny povahou uplatněného směnečného nároku a je třeba je vnímat jako věcně nedůvodné (nevycházející z podstaty uplatněného nároku).

I směnečné a šekové rozkazní řízení by mělo být kontradiktorní ve všech důležitých aspektech. Protože kontradiktorní postavení stran nelze prosadit do prvotní fáze uplatnění nároku v rozkazním řízení, je třeba prvotní nerovnovážnou podobu řízení vyvážit jeho následným průběhem (průběhem po podání námitek proti směnečnému případně šekovému platebnímu rozkazu). Považuji za nezbytné umožnit žalovanému po zpochybnění nároku přiznaného směnečným (šekovým) platebním rozkazem (tedy bez slyšení žalovaného na základě jednostranných procesních aktivit žalobce) cestou podání námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu na startovní linii, která žalovanému umožní uplatnit plnohodnotnou obranu plnohodnotnými procesními prostředky.

⁹ K tomu CHALUPA, R. *Řízení o zaplacení směnečného nároku (specifika a problémové aspekty)*. Praha: Leges, 2019, s. 154: „Nekontradiktornost rozkazního řízení lze akceptovat za předpokladu, že se v řízení uplatňuje nesporný nárok. Zpochybní-li však žalovaný nárok přiznaný platebním rozkazem, nelze již uplatněný nárok považovat za nesporný, čemuž je třeba řízení přizpůsobit. Dodatečné přizpůsobení řízení faktu, že žalovaný učinil uplatněný nárok sporným, by mělo mít retroaktivní podobu. Nelze totiž převzít aktuální stav řízení, které bylo vedeno s předpokladem, že uplatněný nárok je nesporný, do následného řízení, v němž je projednáván nárok zpochybněný.“

4.2.2 Uplatněný nárok lze i po podání námitek považovat za nárok přiznaný soudním rozhodnutím

Podáním námitek proti směnečnému (šekovému) platebnímu rozkazu dosáhne žalovaný do okamžiku následného projednání a posouzení námitek (případně do procesního ukončení řízení) odložení právní moci zpochybněného platebního rozkazu (směnečného či šekového).¹⁰ Řízení následující po zpochybnění nároku přiznaného platebním rozkazem by mělo být vyvážené – žalobce a žalovaný by měli mít rovné možnosti k prosazení jejich procesních zájmů. Přiznání nároku v rozkazním řízení bez slyšení žalovaného by ve spravedlivě vedeném řízení mělo mít jen dočasný charakter. Žalovaný by měl mít možnost vést následné řízení, v němž zpochybní uplatněný nárok, aniž by tento již byl přiznan soudním rozhodnutím. Projednávání námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu v situaci, kdy uplatněný nárok je i po podání námitek přiznan meritorním rozhodnutím, lze ve sportovní terminologii přirovnat stavu, kdy se do zápasu nastupuje za stavu 1:0 pro žalobce.

Fakt, že uplatněný nárok lze i po jeho zpochybnění námitkami proti směnečnému (šekovému) platebnímu rozkazu charakterizovat jako nárok přiznaný rozhodnutím soudu, žalovaného diskvalifikuje z vyváženého průběhu následného řízení, zkracuje jej na jeho procesních právech a přináší celou řadu procesních anomálií a komplikací.

4.2.3 V první instanci jsou vydávána dvě meritorní rozhodnutí, když druhým z nich, tedy rozsudkem, se rozhoduje o dalším osudu vydaného a námitkami zpochybněného směnečného platebního rozkazu

Koncept směnečného a šekového rozkazního řízení, v jehož rámci o zrušení či ponechání v platnosti směnečného (šekového) platebního rozkazu rozhoduje soud rozsudkem jako druhým meritorním rozhodnutím v rámci prvoinstančního řízení,¹¹ přináší zásadní procesní problémy. Soud v rámci směnečného (šekového) rozkazního řízení rozhoduje v rámci první instance dvěma meritorními rozhodnutími, když předmětem rozhodování není

¹⁰ Shodně: TREBATICKÝ, P. In: JIRSA, J. aj. *Občanský soudní řád, 2. část: Soudcovský komentář*. [ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2020-9-3]. ASPI_ID KO99_p2b1963CZ. Dostupné v Systému ASPI: „Nepodá-li žalovaný proti vydanému směnečnému (šekovému) platebnímu rozkazu řádné námitky, řízení o směnečném (šekovém) nároku žalobce končí a směnečný, resp. šekový platební rozkaz nabývá účinků pravomocného rozsudku. Podá-li naopak žalovaný námitky, dochází k odkladu právní moci a vykonatelnosti tohoto rozhodnutí. To však pouze v rozsahu, v němž žalovaný proti němu brojí. V nenapadeném rozsahu nabývá směnečný (šekový) platební rozkaz marným uplynutím lhůty pro podání námitek právní moci.“ ŠKÁROVÁ, M. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 9. 2009. Praha: Linde, 2009, s. 447: „Včasným podáním námitek se platební rozkaz neruší, odkládá se jen jeho právní moc a vykonatelnost.“ HRNČIŘÍK, V. In: SVOBODA, K. – SMOLÍK, P. – LEVÝ, J. – ŠIMOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*, s. 608: „Jinými slovy, včas podané a odůvodněné námitky vydaný směnečný platební rozkaz neruší, nýbrž se v jimi vymezeném rozsahu pouze odkládá právní moc a vykonatelnost směnečného platebního rozkazu.“

¹¹ Obdobně M. Dobeš: „Podle naší právní úpravy se při zrušení směnečného platebního rozkazu již žaloba zvláště nezamítá, neboť zrušení směnečného platebního rozkazu je samo o sobě zamítnutím žaloby. To má za následek, že rozsudek, kterým se směnečný platební rozkaz ruší, je současně rozhodnutím, kterým se řízení končí (kasačním rozhodnutím, kterým se řízení končí). Má-li být přes zrušení směnečného platebního rozkazu pokračováno v řízení, případně má-li být řízení zastaveno bez založení překážky věci pravomocně rozsouzené, je na soudu, aby směnečný platební rozkaz zrušil procesně (usnesením), nikoli rozsudečně.“ Viz DOBEŠ, M. *Směnečné spory*, s. 110. Opačně Z. Kovařík: „Směnečný platební rozkaz vydaný soudem představuje rozhodnutí ve věci samé a hned lze uvést, že pokud byl jednou soudem vydán, nebude již nikdy v tomtéž řízení žádné jiné meritorní rozhodnutí vydáno.“ Viz KOVAŘÍK, Z. *Uplatňování práv v souvislosti se směnkami a šeky v soudním řízení. Bulletin advokacie*. 2000, roč. 10, č. 10, s. 13.

uplatněný nárok,¹² ale ponechání směnečného platebního rozkazu jako prvního meritorního rozhodnutí vydávaného v téže instanci v platnosti, či o jeho zrušení.

Rušení doručeného směnečného (šekového) platebního rozkazu až rozsudkem po projednání námitek přináší i další procesní komplikace:

- Koncept dvou meritorních rozhodnutí vydávaných v první instanci znemožňuje zrušit vydaný směnečný platební rozkaz v případě, že se dodatečně ukáže absence předpokladů pro vyřízení věci v rozkazním řízení, avšak nárok se ukazuje být důvodně uplatněný, nebo minimálně vytváří procesní diskonformitu, která vyúsťuje v neochotu soudů rušit směnečný (šekový) platební rozkaz usnesením z důvodu neexistence předpokladů pro jeho vydání, jelikož zákon nevytváří procesní oporu pro zrušení směnečného (šekového) platebního rozkazu z procesních důvodů (s výjimkou nedoručení tohoto rozhodnutí žalovanému) v modu, že nárok by byl následně přiznán rozsudkem.
- Soudy s ohledem na dvojí meritorní rozhodování v uvedeném řízení považují za nepřipustné rozhodovat ve směnečném rozkazním řízení rozsudkem pro uznání i rozsudkem pro zmeškání.¹³ Mám za to, že se sice nejedná o postoj důvodný,¹⁴ zastávají-li ho však dlouhodobě soudy vyšších instancí, představuje uvedený fakt, že se ve směnečném rozkazním řízení rozhoduje v prvním stupni dvěma po sobě jdoucími meritorními rozhodnutími, minimálně praktickou překážku pro využívání rozsudku pro uznání a rozsudku pro zmeškání ve směnečném (šekovém) rozkazním řízení. Jedná se přitom o zbytečné ochuzení tohoto specifického procesu o vhodné reakce soudů na situace, v nichž o. s. ř. předpokládá rozhodnutí bez zjišťování skutkového stavu některým z uvedených rozhodnutí.

4.2.4 Soud ve směnečném rozkazním řízení rozhoduje podle stavu aktuálního ke dni vydání směnečného platebního rozkazu

Koncept dvou meritorních rozhodnutí implikuje další nikoli zanedbatelný problémový faktor projednání směnečného (šekového) nároku ve směnečném (šekovém) rozkazním řízení. Ustanovení § 154 o. s. ř. sice ve svém odstavci 1 uvádí, že „*pro rozsudek je rozhodující stav v době jeho vyhlášení*“, rozhodovací praxe soudů však dovodila, že ve směnečném rozkazním řízení je třeba skutkový stav reflektovat k okamžiku vydání směnečného platebního rozkazu.^{15, 16} Schéma směnečného (šekového) rozkazního řízení tak přináší význam-

¹² Tomuto tématu se budu podrobněji věnovat dále v textu.

¹³ Zákaz využití rozsudku pro uznání ve směnečném rozkazním řízení je obsažen v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 10. 2015, sp. zn. 29 Cdo 3248/2013.

¹⁴ K tomu CHALUPA, R. *Řízení o zaplacení směnečného nároku (specifika a problémové aspekty)*, s. 99–100: „Nemyslím si tedy, že by výše uvedená okolnost, tedy fakt, že se v námitkovém řízení nerozhoduje primárně o uložení platební povinnosti, ale o zrušení či ponechání směnečného platebního rozkazu v platnosti, důvodně bránila rozhodnutí o osudu směnečného platebního rozkazu bez zjišťování skutkového stavu. Mám však za to, že se v řízení mohou objevit jiné důvody, pro které není vhodné rozhodovat plošně ve směnečném rozkazním řízení rozsudkem pro uznání nebo rozsudkem pro zmeškání. Přikláním se tedy k závěru, že z podstaty věci není rozhodování rozsudkem pro uznání nebo kontumačním rozsudkem ve směnečném rozkazním řízení vyloučeno a že záleží na obsahu podaných námitek.“

¹⁵ Uvedený závěr lze nalézt v rozsudku Nejvyššího soudu ČR, jenž byl publikován ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ČR pod číslem 31/2008.

¹⁶ Opačný názor zastává M. Dobeš: „K tomuto rozhodnutí je však třeba uvést, že je nepřiléhavé, neboť v řízení o námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu se pochopitelně rozhoduje podle stavu, který tu je v době vydání rozsudku [...]“

nou disproporcí mezi skutkovým stavem, podle něž soud v řízení rozhoduje, a skutkovým stavem, který je aktuální v okamžiku vydání rozsudku, jímž se prvoinstanční řízení končí. Soud při finálním prvoinstančním meritorním rozhodnutí nezohledňuje změny ve skutkovém stavu, které nastaly v průběhu „námitkového řízení“.

Rozhodování podle neaktuálního skutkového stavu, nelze považovat za žádoucí. Nicméně pokud soud při rozhodování o tom, zda směnečný (šekový) platební rozkaz zruší nebo ponechá v platnosti, vychází ze skutkového stavu existujícího k okamžiku vydání směnečného (šekového) platebního rozkazu, je třeba konstatovat, že postupuje v souladu s podstatou rozhodnutí. Neboť pokud soud rozhoduje o faktu, zda směnečný platební rozkaz vydal důvodně, je namístě, aby zohlednil skutkový stav, který existoval v okamžiku přiznání nároku směnečným (šekovým) platebním rozkazem, jelikož následné změny skutkového stavu již nemají a nemohou mít vliv na posouzení faktu, zda byl směnečný (šekový) nárok přiznán směnečným platebním rozkazem důvodně.

4.3 Uplatněný nárok není soudem ve směnečném rozkazním řízení projednán

Schéma směnečného rozkazního řízení je zcela nedomyšlené, nepočítá totiž s projednáním uplatněného směnečného nároku. Směnečné (a šekové) rozkazní řízení je v souladu s povahou tohoto specifického procesu koncipováno tak, že soud směnečným platebním rozkazem přiznává uplatněný směnečný nárok, přestože tento nárok nebyl řádně projednán, a přestože jeho existence nebyla prokázána. Uvedený průběh první fáze směnečného (šekového) rozkazního řízení není namístě kritizovat, neboť přiznání nároku bez jeho projednání představuje pojmový znak rozkazního řízení.

Pokud však žalovaný nerezignuje na obranu proti uplatněnému nároku a zpochybní jej podáním námitek proti směnečnému (šekovému) platebnímu rozkazu, vyvstává potřeba uplatněný nárok projednat, jelikož před a při vydání směnečného (šekového) platebního rozkazu tento projednán nebyl. Ustanovení § 175 o. s. ř. (a stejně tak ustanovení čl. 411. VZ c. ř. s.) však s projednáním nároku v následném řízení, jež je vedeno po podání námitek, nepočítá. Takto vyprojektovaný průběh směnečného (šekového) rozkazního řízení představuje zásadní koncepční nedostatek, který se neobávám označit jako zkrácení práva žalovaného na spravedlivý proces.

Korektně koncipované rozkazní řízení musí snazší a rychlejší cestu žalobce k přiznání nároku platebním rozkazem kompenzovat nejen snadným přístupem žalovaného k odklizení platebního rozkazu, ale i k transformaci nekontradiktorního rozkazního řízení v řízení plnohodnotné, v jehož rámci je uplatněný nárok projednán v mezích skutkových tvrzení obou sporných stran s tím, že základ rozhodnutí má podobu řádně zjištěného skutkového stavu, tedy skutkového východiska, k němuž soud dospívá dokazováním vedeným na základě důkazních návrhů předkládaných soudu oběma účastníky řízení.¹⁷

Viz DOBEŠ, M. *Směnečné spory*, s. 111. Jiný pohled prezentuje V. Hrnčířík, když uvádí: „Pravidlo § 154 odst. 1 se tedy ve vztahu k rozsudku o námitkách uplatní, avšak platí koncentrační zásada, že k námitkám později vzneseným nelze přihlížet (srov. oproti tomu např. obecné výjimky uvedené v § 118b odst. 1 in fine), což má být kompenzováno možnou obranou v rámci exekuce.“ HRNČIŘÍK, V. In: SVOBODA, K. – SMOLÍK, P. – LEVÝ, J. – ŠIMOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*, s. 606.

¹⁷ Shodně CHALUPA, R. *Řízení o zaplacení směnečného nároku (specifika a problémové aspekty)*, s. 148–149.

Ustanovení § 175 odst. 4 o. s. ř. vymezuje předmět námitkového řízení tak, že „*podá-li žalovaný včas námitky, nařídí soud k jejich projednání jednání*“. Věcný záměr c. ř. s. vymezuje předmět následného (námitkového) jednání takto: „*Budou-li podány námitky proti směnečnému nebo šekovému rozkazu včas, soud nařídí ústní jednání k jejich projednání. 412. Po projednání námitek soud v rozsudku vysloví, zda se ponechává směnečný nebo šekový platební rozkaz v platnosti nebo zda se platební rozkaz ruší, případně v jakém rozsahu.*“ (čl. 410. a 412).

Takto konstruovaný itinerář následného (námitkového) řízení, jež probíhá po podání projednatelných námitek proti směnečnému (šekovému) platebnímu rozkazu, v jehož rámci se projednává jen uplatněná obrana žalovaného¹⁸ průběh směnečného (šekového) rozkazního řízení jasně vede k vynechání uplatněného směnečného nároku z projednání. Přiznání uplatněného nároku bez jeho řádného projednání považuji v případě, že je žalovaný zpochybní, za zcela nepřijatelné.

V předrozkazní fázi řízení, v němž je uplatněn směnečný nárok a které je návrhem na vyřízení věci ve směnečném (šekovém) rozkazním řízení, se neprovádí dokazování. Soud před rozhodnutím, zda nárok přízná směnečným (šekovým) platebním rozkazem, nebo zda jej projedná v prostém nalézacím řízení, osvědčováním zkoumá, jestli lze uplatněný nárok vyřídit vydáním směnečného platebního rozkazu, či nikoli. Jsou-li splněny předpoklady pro vyřízení věci přiznáním nároku směnečným (šekovým) platebním rozkazem, soud uplatněný nárok vyřídí rozkazní cestou a vydá směnečný (šekový) platební rozkaz. Soud uplatněný nárok směnečným (šekovým) platebním rozkazem přízná, aniž by provedl dokazování. Ani v předrozkazní části řízení, ani v první fázi směnečného (šekového) rozkazního řízení tak není existence nároku, jenž soud přiznal směnečným (šekovým) platebním rozkazem, prokázána.¹⁹ Žalovaný je až do okamžiku vydání směnečného platebního rozkazu vyloučen z projednání nároku, přiznání nároku na základě jednostranných informací pocházejících ze skutkových tvrzení žalobce a z listin předložených žalobcem (zpravidla zejména ze směnky) nelze považovat za jeho projednání. Za prokázání existence uplatněného nároku nelze považovat ani výsledek procesu osvědčování, jež soud uskutečňuje za účelem prověření faktu, zda jsou splněny předpoklady pro vyřízení věci cestou vydání směnečného (šekového) platebního rozkazu.

V rámci korektně vedeného civilního procesu, v jehož rámci žalobce uplatňuje nárok a žalovaný se jeho přiznání brání, je třeba aplikovat následující model průběhu sporného řízení:

¹⁸ ŠKÁROVÁ, M. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*, s. 447: „K projednání námitek včas podaných a odůvodněných soud nařídí jednání.“ WINTEROVÁ, A. In: WINTEROVÁ, A. – MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*, s. 350: „Účel námitek je jiný než účel odporu proti platebnímu rozkazu [...] Ve směnečném a šekovém řízení se tedy vydaný platební rozkaz přezkoumává, přičemž se zohledňují pouze výhrady v námitkách uvedené.“ HRNČIŘÍK, V. In: SVOBODA, K. – SMOLÍK, P. – LEVÝ, J. – ŠIMOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*, s. 608: „Ohledně žalovaným včas podaných námitek obsahujících odůvodnění nařídí soud k jejich projednání jednání, avšak k později v této situaci vzneseným (dalším) námitkám již nepřihlíží (aniž by o nich formálně rozhodoval jejich odmítnutím, zamítnutím nebo zastavením řízení o nich).“

¹⁹ Shodně Z. Kovařík, jenž k míře a metodě zjišťování skutkového stavu v části směnečného rozkazního řízení vedeného před vydáním směnečného platebního rozkazu, uvádí: „Samotné směnečné rozkazní řízení se dále vyznačuje podstatnou odlišností, že nestačí jen nárok tvrdit, ale je nutno jej také osvědčit.“ Viz KOVAŘÍK, Z. K dokazování o pravosti podpisu směnky. *Právní rozhledy*. 2010, č. 8, s. 270. Obdobně DRÁPAL, L. – BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1172: „Rozkazní řízení se i zde opírá jen o tvrzení žalobce, aniž by soud ověřoval jejich pravdivost, a dále k tomu přistupuje ještě okolnost, že vedle tvrzení uvedených v žalobě je nutno před vydáním směnečného (šekového) platebního rozkazu provést též cenzuru směnečné listiny (šeku). Nic více zákon soudy neukládá a více soud ani v daném řízení provádět nemůže.“

- a) žalobce tvrdí skutečnosti, z nichž dovozuje existenci uplatněného nároku,
- b) žalovaný uplatňuje svoji obranu s tím, že tak může učinit v několika možných podobách:
- popíráním pravdivosti žalobních tvrzení,
 - uplatněním námitek (tvrzením vlastních skutkových okolností, z jejichž existence dovozuje neexistenci nebo neuplatnitelnost nároku, neboť tyto brání vzniku uplatněného práva nebo způsobují zánik uplatněného práva, případně uplatněnému právu odnímají nárok),
 - výkladem základní normy (normy, z níž žalobce dovozuje existenci uplatněného nároku), když žalovaný může ke své obraně použít všechny uvedené defenzivní aktivity nebo jen některé z nich,
- c) žalobce prokazuje existenci skutečností, z nichž dovozuje uplatněný nárok,
- d) žalovaný vede dokazování tak, že:
- protidůkazy zpochybňuje nebo důkazy opaku vyvrací existenci skutkových okolností, z nichž žalobce dovozuje existenci uplatněného nároku,
 - prokazuje existenci skutečností, které brání vzniku uplatněného práva, způsobují zánik uplatněného práva nebo uplatňované právo činí neuplatnitelným případně neuplatnitelným v rámci poctivého výkonu práva, tedy prokazují důvodnost vznesených námitek.²⁰

Nesprávně koncipovaný předmět námitkového řízení představuje zásadní nedostatek právní úpravy i z toho důvodu, že má významné praktické dopady, neboť jeho působení není v praxi eliminováno aplikací práva, když soudy v řízeních o zaplacení směnečného nároku postupují způsobem, jenž reflektuje doslovný výklad ustanovení § 175 odst. 4 o. s. ř. Rozhodovací praxi soudů reprezentuje například rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 10. 2015, sp. zn. 29 Cdo 3248/2013, v jehož odůvodnění je, mimo jiné, uvedeno: „V řízení o námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu se již nerozhoduje o povinnosti zaplatit směnku, ale jeho předmětem jsou (jen) včasné a odůvodněné námitky, jimiž se žalovaný brání povinnosti uložené mu směnečným platebním rozkazem.“ Fakt, že nárok přiznaný směnečným platebním rozkazem nebývá v námitkových řízeních projednáván, potvrzuje i Z. Kovařík, který k projednání nároku v námitkovém řízení uvádí: „V námitkovém řízení se ovšem již nerozhoduje o žalobním návrhu, neboť o tom již soud rozhodl směnečným platebním rozkazem, ale posuzuje se důvodnost obrany žalovaných proti vydanému směnečnému platebnímu rozkazu.“²¹ K předmětu „námitkového řízení“ se Z. Kovařík vyjadřuje takto: „Jsou-li podány včas námitky, které jsou odůvodněny, projedná soud pouze tyto námitky na jednání, které svolá [...]“²² Názor, že předmětem „námitkového řízení“ není uplatněný nárok, podkládá Z. Kovařík nepřímou tvrzením, že žalobce nemusí prokazovat existenci nároku zpochybněného žalovaným: „Žalobce drží pro sebe příznivé meritorní rozhodnutí a žalovanému se jej buď podaří zvrátit, anebo nikoliv. Tedy nutně z toho vyplývá, že žalovaná strana je povinna v úplnosti okolností, jež by mohly vést k jejímu úspěchu v námitkovém řízení, vylíčit a tvrzené dokázat. Jinak nelze rozhodnutí pro žalobce příznivé zvrátit.“

²⁰ Shodně CHALUPA, R. Řízení o zaplacení směnečného nároku (specifika a problémové aspekty), s. 161.

²¹ KOVAŘÍK, Z. Uplatňování práv v souvislosti se směnkami a šeky v soudním řízení, s. 18.

²² KOVAŘÍK, Z. Směnka a šek v České republice. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 486.

*Nemůže proto nikdy stačit pouze zpochybnění povinnosti směnku zaplatit, ale žalovaný musí postavit najisto, že povinnost podle směnky plnit nemá. Za těchto okolností je nesmyslný požadavek, aby žalovaná strana přišla pouze s pochybnostmi o jakémkoliv otázce pro námitkové řízení významné a aby žalobce byl povinen tyto pochybnosti odstraňovat.*²³ M. Dobeš k předmětu námitkového řízení naopak uvádí: „Na rozdíl od odporu proti prostému platebnímu rozkazu, podání námitek nepovede ke zrušení směnečného platebního rozkazu, nýbrž k zahájení druhé fáze řízení, ve které se v mezích uplatněných námitek znovu rozhoduje o směnečným platebním rozkazem přiznaném nároku. Tento rozdíl vyplývá z povahy věci, neboť prosté rozkazní řízení předpokládá nesporný nárok žalobce, a není tedy žádného místa pro platební rozkaz tam, kde žalovaný již učinil uplatněný nárok předmětem sporu.”²⁴

Primárním předmětem následného řízení vedeného po zpochybnění směnečného (šekového) platebního rozkazu námitkami je a musí být (v rámci korektního procesního modelu) i projednání uplatněného nároku. Žalobce se nemůže vyhnout plnění důkazní povinnosti a nemůže být zproštěn důkazního břemena ohledně skutkových okolností, z nichž dovozuje uplatněný nárok, jen z toho důvodu, že byl nárok prvotně vyřízen v rozkazním řízení, byť se jedná o rozkazní řízení směnečné (šekové). Neexistuje žádný rozumný důvod, pro který by ve směnečném (šekovém) rozkazním řízení neměla být procesní břemena rozložena tak, že žalobce nese břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně skutkového základu normy, z níž dovozuje existenci uplatněného nároku.

Žádné sporné řízení nelze v rámci korektního civilního procesu koncipovat tak, že uplatněný nárok je finálně přiznán navzdory jeho zpochybnění žalovaným, aniž byl soudem projednán, a aniž by jeho existence byla prokázána.

I v rámci směnečného (šekového) rozkazního řízení je nezbytné ctít pravidlo zakotvené v ustanovení § 153 o. s. ř., podle nějž „soud rozhoduje na základě zjištěného skutkového stavu“. Rozhodujícím a převládajícím zdrojem skutkových poznatků, z nichž soud generuje skutkový základ rozhodnutí, je dokazování. Zjištění skutkového stavu cestou osvědčení rozhodných skutkových okolností lze akceptovat výlučně v případech, že zákon snížený standard přesvědčení soudce o existenci prokazovaných skutečností (skutečnost je prokázána, pokud přesvědčení soudce o existenci sporných skutečností nabude intenzity praktické jistoty, případně pravděpodobnosti vylučující rozumnou pochybnost, k osvědčení pak stačí přesvědčení soudce v intenzitě převažující pravděpodobnosti) z racionálních důvodů výslovně předpokládá. Míra důkazu (důkazní standard) při zjišťování skutkového stavu ve směnečném rozkazním řízení není zákonem snížena na úroveň osvědčování, rozhodné skutečnosti tak musí být prokázány. Konstatovaný požadavek se přitom vztahuje nejen na skutečnosti, jež žalovaný tvrdí ke své obraně, ale i skutečnosti, které představují skutkový základ uplatněného nároku.

Přiznání uplatněného nároku

- bez jeho řádného projednání, tedy bez projednání s možností plnohodnotné účasti obou sporných stran a
- bez prokázání existence skutkových okolností, z nichž je nárok dovozován, nelze vnímat jinak než jako extrémní zásah do elementárních pravidel, na nichž stojí civilní proces.

²³ KOVAŘÍK, Z. *K dokazování o pravosti podpisu směnky*, s. 271.

²⁴ DOBEŠ, M. *Směnečné spory*, s. 83.

Od standardu, že uplatněný nárok je nezbytné v řízení projednat a lze jej přiznat jen v případě, že byla prokázána existence skutkových okolností, z nichž je dovozován, nelze ustoupit ani ve směnečném (šekovém) rozkazním řízení. I ve směnečném (šekovém) rozkazním řízení musí neprokázání pravdivosti žalobních tvrzení (tedy existence skutkových okolností, z nichž žalobce dovozuje existenci nároku), která představují skutkový základ základní normy (právní normy, z níž žalobce dovozuje uplatněný nárok), přinést neúspěch žalobce v řízení v podobě ztráty sporu.

Neprojednání nároku ve směnečném rozkazním řízení přináší v mnoha řízeních nepřijatelnou deformaci konkrétně uplatněného důkazního břemena, neboť soudy v souladu s konceptem směnečného (šekového) rozkazního řízení a se zákonem vymezeným předmětem námitkového řízení vyžadují, aby žalovaní prokazovali neexistenci nároku, namísto prosazení jediného přijatelného pravidla, že existenci skutečností naplňujících hypotézu normy, z níž je dovozován nárok, prokazuje žalobce. Nesprávně definovaný předmět „námitkového řízení“ není primárně otázkou důkazního břemena, ale rozložení tohoto procesního nástroje mezi žalobce a žalovaného řízení významně ovlivňuje. Řešení by však nemělo spočívat ve specifickém pravidle pro rozložení důkazního břemena, ale ve smysluplně nastavené struktuře projednání nároku a námitek, z níž vyplývá základní schéma dokazování, v jehož rámci žalobce prokazuje existenci nároku a žalovaný prokazuje důvodnost námitek (existenci skutečností, které modifikují účinky základní normy ve směru absence vzniku nebo zániku, případně neuplatnitelnosti nároku).

4.4 Koncentrace směnečného (šekového) rozkazního řízení

Koncentrace směnečného (šekového) rozkazního řízení je založena na soustředění možnosti vymezit obranu žalovaného výlučně do námitkové lhůty s tím, že zapovídá možnost podat po uplynutí lhůty nové námitky nebo rozšířit či doplnit (taktéž po uplynutí lhůty) námitky již podané. V rovině procesní kvalifikace spočívá uvedená koncentrace řízení v prekluzi možnosti vylíčit skutečnosti představující obranu proti uplatněnému směnečnému nároku, když tato nastává uplynutím námitkové lhůty. Z popsaného režimu uplatnění koncentračního principu existuje jen velmi omezený okruh výjimek, přičemž žádná z nich není konstatována přímo zákonem.²⁵ Ustanovení § 175 o. s. ř. k procesní obraně proti nároku, jenž byl přiznán směnečným platebním rozkazem uvádí, že „žalovaný v námitkách musí uvést vše, co proti platebnímu rozkazu namítá, s tím, že pozdě podané námitky nebo námítky, které neobsahují odůvodnění, soud odmítne,“ a „k námitkám později vzneseným již nelze přihlížet“. Rozkazní koncentrace směnečného rozkazního řízení má povahu skutkové koncentrace, která působí jen vůči tvrzení skutečností. Označení důkazů není uplynutím námitkové lhůty nijak omezeno.

Část námitek proti směnečnému (šekovému) platebnímu rozkazu, jež popisuje skutkové okolnosti, které žalovaný považuje za důvod, proč uplatnění směnečného (šekového) nároku není opodstatněné, musí být vymezena skutkovými tvrzeními konstatujícími okolnosti, které zpochybňují existenci uplatněného směnečného nároku nebo poctivost

²⁵ CHALUPA, R. *Směnka v soudním řízení*. Praha: Leges, 2017, s. 137: „Po uplynutí námitkové lhůty tudíž žalovaný nemůže vznést nové námitky, které by soud neodmítl a na základě jejichž projednání by zrušil vydaný směnečný platební rozkaz. V rámci stávající právní úpravy je nezbytné považovat uvedený limit za nepřekročitelný.“

(důvodnost) uplatnění nároku. Odůvodnění námitky (skutkový popis obrany) musí být natolik určité a konkrétní, aby nebylo zaměnitelné s jiným skutkem.²⁶

Koncentrace směnečného (šekového) rozkazního řízení zakotvená ustanovením § 175 o. s. ř. je striktní, rigidní a prosta zákonných výjimek. Rozhodovací praxe soudů sice dovozdila několik výjimek z působení koncentračního principu ve směnečném (šekovém) rozkazním řízení, existenci několika málo dalších výjimek konstatuje doktrína, (například tzv. nesamostatné námitky, které nepředstavují věcnou obranu, ale „jen“ otevírají cestu k uplatnění relativních námitek), zákon však žádnou výjimku z rozkazní koncentrace směnečného (šekového) rozkazního řízení nezakotvuje. Navození specifické rozkazní koncentrace staví žalovaného do značně nevýhodného procesního postavení, zdaleka ne výjimečně mu dokonce znemožňuje uplatnit důvodnou obranu.

Uplynutím námitkové lhůty končí doba pro vymezení obrany proti směnečnému nároku přiznanému směnečným platebním rozkazem. Po uplynutí námitkové lhůty nelze vznášet nové námitky, námitky včas podané nelze ani doplňovat. Ustanovení § 175 o. s. ř. totiž kategoricky zapovídá doplňování neúplných námitek, případně podávání nových námitek, když zakotvuje požadavek, aby žalovaný v námitkách uvedl vše, co proti směnečnému platebnímu rozkazu namítá.

Z. Kovařík k vymezení námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu uvádí: „*Z hlediska obsahového nepostačuje, aby žalovaný jen sdělil, že vznáší námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu, ale musí je odůvodnit, to znamená alespoň stručně sdělit soudu důvody, které jej vedou k tomu, že odmítá podle směnečného platebního rozkazu plnit. Stručnost ovšem nemůže být na újmu určitosti, protože námitky vlastně vytvářejí rámec pro další projednávání věci a vymezují otázky, které bude muset soud posoudit [...], nemohou být takové, aby se pod nimi mohly skrývat zcela protichůdné skutkové děje nebo několik dějů zcela odlišné povahy.*“²⁷ Z. Kovařík tedy připouští možnost poměrně širokého doplnění již podaných námitek. Z. Kovařík však předkládá i o poznání restriktivnější pohled na možnost doplnění námitek, když uvádí že: „*Z hlediska koncentrace řízení je nutné v námitkové lhůtě jednoznačně, konkrétně a nezaměnitelně označit příslušný skutek nebo skutky. Není však nezbytné vylíčit je v plné šíři. Lze při projednání námitek řádně uplatněný skutek nebo skutky případně dokreslit o rozmanitě jejich podrobnosti. Jejich rámec ovšem překročit ani takto nelze.*“²⁸ Dokreslení podrobností do skutkové jednoznačně vymezené obrany není zdaleka totéž jako vytyčení rámce obrany s možností rozsáhlejšího (nijak zvláště omezeného) doplnění. Ztotožňují se s později citovaným závěrem Z. Kovaříka, že aktuální úprava umožňuje jen doplnění již řádně vymezené obrany. K podobě koncentrace směnečného rozkazního řízení, která by předpokládala povinnost vytyčit v námitkách základ obrany proti uplatněnému směnečnému nároku, jež lze následně masivně doplnit, uvádím, že tak by uplatnění koncentračního principu mělo v ideální podobě vypadat. M. Dobeš zastává názor, že: „*Námitkami vymezuje žalovaný svoji obranu pouze rámcově, a tuto obranu může následně rozvíjet prostřednictvím skutkových přednesů a důkazních návrhů, které již nepodléhají koncentraci námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu, ale koncentraci řízení podle § 118b o. s. ř.*“²⁹ S posledně prezentovaným

²⁶ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 9. 2003, sp. zn. 5 Cmo 353/2003, v jehož odůvodnění vrchní soud konstatoval, že: „Nelze připustit [...], aby námitky byly tak flexibilní, že by mohly případně umožňovat, aby v průběhu námitkového řízení jim byla podsouvána opakovaně stále nová a zcela odlišná skutková tvrzení.“

²⁷ KOVAŘÍK, Z. Uplatňování práv v souvislosti se směnkami a šeky v soudním řízení, s. 16.

²⁸ KOVAŘÍK, Z. Směnka a šek v České republice, s. 480–481.

názorem na aktuální úpravu koncentrace směnečného rozkazního řízení se neztotožňují, neboť závěr, že v námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu lze obranu vymezit rámcově a tuto následně v námitkovém řízení rozvíjet, odporuje právní úpravě a neodpovídá rozhodovací praxi soudů, které k doplnění námitek příliš vstřícný postoj nezaujmají. Pohled M. Dobeše na koncentraci směnečného rozkazního řízení je však plně konformní s mými úvahami, jak by koncentrace směnečného rozkazního řízení měla být upravena. Námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu však podle aktuální právní úpravy a v intencích rozhodovací praxe soudů nevytváří jen pouhý „rámec“ pro následné kreativní uplatňování obrany, ale představují (až na detaily a podrobnosti) úplné vymezení obsahu a rozsahu obrany, které nelze následně obsahově doplňovat o podstatné informace ovlivňující povahu důvodů, pro které žalovaný zpochybňuje důvodnost uplatněného nároku. M. Škárová konstatuje možnost doplnění podaných námitek: „*Nejde však o nové námitky, pokud žalovaný v rámci své – již v námitkách uplatněné – obrany uvádí nové skutečnosti.*“²⁹ Naopak P. Trebatický připouští jen pouhé upřesnění námitek: „*Stejně jako po uplynutí zákonné lhůty pro podání námitek nelze obranu rozšiřovat o námitky nové, nelze ani doplňovat či měnit námitky již uplatněné. Po uplynutí stanovené lhůty nelze ani měnit jejich skutkové odůvodnění. Jejich upřesnění, pokud jím není měněna jejich věcná podstata a prolamována koncentrace námitkového řízení, ovšem možné je.*“³¹

Pohled soudů na podobu a míru koncentrace směnečného rozkazního řízení jednak dovozují ze své advokátní praxe zaměřené na směnečné spory, jednak dokládám judikaturou. Předkládám dvě rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, která striktnost a rigiditu koncentrace směnečného rozkazního řízení sice narušují, nikoli však natolik, aby ji rozvolnili za hranici možnosti výrazně limitovaného doplnění námitek. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 2270/2007 připouští upřesnění (dotvrzení) námitek, tedy dodatečné doplnění obsahu již řádně podané a řádně vymezené námitek.³² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 4711/2008 zase připouští možnost tvrdit další podpůrnou skutkovou argumentaci, která žalovanému napomůže přesvědčit soud o důvodnosti vznesené námitek.³³ Stejný pohled na koncentraci směnečného rozkazního řízení (představující možnost doplnit argumentační podporu) lze nalézt i v prvorepublikové doktríně, když V. Hora k možnosti dodatečně (po uplynutí námitkové lhůty) tvrdit skutečnosti, které podporují v námitkové lhůtě vymezenou obranu uvádí: „*Žalovaný nemůže sice při ústním přelíčení uvádět nových obran, jichž neuvedl ve svých námitkách, ale může ovšem uvádět nové skutečnosti a průvody, kterými chce opřít obranu už v námitkách uvedené.*“³⁴

²⁹ DOBEŠ, M. *Směnečné spory*, s. 83.

³⁰ ŠKÁROVÁ, M. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*, s. 447.

³¹ TREBATICKÝ, P. In: JIRSA, J. aj. *Občanský soudní řád, 2. část: Soudcovský komentář*.

³² Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2270/2007, v jehož odůvodnění soud uvedl, že pokud žalovaná námitku zaplacení dluhu po uplynutí námitkové lhůty konkretizovala tvrzením, jímž sdělila datum a způsob platby a konkrétní částku, již uhradila, nejde z pohledu ustanovení § 175 o. s. ř. o novou, a tudíž opožděnou námitku (odůvodnění rozhodnutí není citováno doslovně).

³³ Aktuální postoj Nejvyššího soudu ČR k možnosti postlhůtního vymezení obrany proti směnečnému platebnímu rozkazu charakterizuje rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 4711/2008 ze dne 29. září 2010, jež v právní větě uvádí: „*V důsledku zásady koncentrace řízení o námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu žalovaný nemůže po uplynutí lhůty k podání námitek uplatňovat takovou obranu, která nebyla uvedena již v námitkách. Nic však žalovanému nebrání v tom, aby i v této fázi řízení uváděl nové skutečnosti, jež mohou mít podle jeho názoru význam pro posouzení důvodnosti obrany, kterou v námitkách již řádně uplatnil. Pokud takové skutečnosti směřují jen k doplnění dříve uplatněné námitek, pak je nelze považovat za námitky nové – opožděné, k nimž by již soud nesměl přihlížet.*“

³⁴ HORA, V. *Československé civilní právo procesní. I–III. díl*, III. díl, s. 192.

Vycházejí z aktuální rozhodovací praxe soudů, považují za přípustné upřesnění nebo dotvrzení námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu, které:

- a) nevymezuje novou dosud neuplatněnou obranu,
- b) dodatečně nedotváří obranu, která sice uplatněna byla, avšak v neprojednatelné podobě,
- c) původní námitku nemodifikují způsobem měnícím věcnou podstatu obrany,
- d) původní řádně uplatněné námitce neposkytují nový obsah nebo novou kvalitu,
- e) nesměřují k sanaci původního nedostatečného vymezení obrany.

Za stejně důležitý považují fakt, že koncentrace řízení zakotvená v ustanovení § 175 o. s. ř. nemá povahu nástroje eliminujícího průtahy v řízení. Prosazení koncentračního principu do řízení lze přitom s ohledem na fakt, že účastníky řízení významně omezuje v uplatňování jejich procesních práv, akceptovat jen v případech, že plní svoji základní funkci, kterou je blokáce obstrukčních procesních aktivit účastníků řízení, jež směřují k prodloužení délky řízení. Námitková lhůta totiž činí 15 dnů, námitky jsou však téměř vždy projednávány s odstupem několika měsíců (někdy i později) a jen výjimečně jsou projednány dříve než za rok, anebo i za několik let.

I kdyby po podání námitek následovalo rychlé projednání námitek, vůči kterému by dodatečné vymezení obrany působilo jako faktor významně prodlužující prvoinstanční řízení, v důsledku čehož by rozkazní koncentrace směnečného (šekového) rozkazního řízení skutečně působila jako prostředek omezující průtahy v řízení, nebylo by možné stávající podobu uplatněného koncentračního principu v řízení akceptovat. Znevýhodnění žalovaného a zásah do práva tohoto účastníka řízení na spravedlivý proces je natolik intenzivní, že napomáhá přiznávání neexistujících směnečných nároků. Obrana proti nároku, jenž byl přiznán směnečným (šekovým) platebním rozkazem, je totiž procesně natolik svázána striktními omezujícími pravidly, že se žalovaným mnohdy nepodaří kvalifikovaně vymezit důvodnou obranu, v důsledku čehož ztrácí spor, přestože uplatnění nároku není důvodné a žalovaný by v rozumném procesním režimu obrany nárok přiznaný směnečným platebním rozkazem úspěšně zpochybnil.

5. Exkurs do úpravy směnečného příkazního řízení v Rakouské republice

5.1 Vyřízení uplatněného směnečného nároku v rakouském civilním řízení

Uplatněný směnečný nárok může být v rakouském nalézacím řízení vyřízen dvěma možnými způsoby. Soud uplatněný nárok vyřídí ve směnečném příkazním řízení; nebo projedná v prostém nalézacím řízení.³⁵

Rakouské civilní řízení neposkytuje prostor pro uložení povinnosti zaplatit směnečný nárok prostým platebním příkazem.³⁶

³⁵ Komentářová literatura uvádí, že abstraktní nárok ze směnky, může být uplatněn žalobou v obecném řízení. KLAUSER, A. – KODEK, G. E. *Jurisdiktionsnorm und Zivilprozessordnung: samt Einführungsgesetzen und Nebensetzen, sowie den Vorschriften des Europäischen Zivilprozessrechts*. 17. Auflage. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2012, § 555 E 2.: „Der abstrakte Anspruch aus einem Wechsel kann auch im allgemeinen Verfahren eingeklagt werden und zu einem Versäurungsurteil führen.“

Procesní podoba vyřízení uplatněného směnečného nároku závisí na dvou kritériích – zda žalobce navrhl vydání směnečného platebního příkazu, a pokud tak učinil, tak zda tomuto návrhu lze vyhovět. Navrhne-li žalobce, aby byl uplatněný směnečný nárok vyřízen ve směnečném příkazním řízení, vyhoví soud tomuto procesnímu požadavku žalobce v případě, že jsou splněny předpoklady pro přiznání uplatněného nároku směnečným platebním příkazem. Nejsou-li předpoklady pro přiznání nároku směnečným platebním příkazem splněny, projedná soud uplatněný nárok v prostém nalézacím řízení. Stejný procesní postup (projednání nároku v obecném nalézacím řízení) soud použije i v případě, že žalobce v žalobě výslovně neuplatní požadavek, aby soud uplatněný nárok přiznal směnečným platebním příkazem.

5.2 Charakteristika směnečného příkazního řízení v Rakouské republice

V Rakousku je směnečné příkazní řízení upraveno civilním procesním řádem z roku 1895³⁷ (dále rovněž RZPO), a to konkrétně ustanoveními § 555–559 tohoto zákona. Procentní úprava rozkazního řízení vytvořeného pro uplatnění směnečných nároků je v mnoha aspektech podobná aktuální české úpravě, obsahuje však celou řadu odchylek. RZPO upravuje směnečné příkazní řízení tak, že v něm lze uplatnit jen směnečné nároky; specifickou procesní platformu pro uplatnění šekových nároků v RZPO nenalezneme. Shodu mezi českým a rakouským směnečným rozkazním řízením nalezneme především v základním schématu. Splňuje-li směnečná žaloba obsahující návrh na vydání směnečného platebního příkazu, předpoklady pro vyřízení věci ve směnečném příkazním řízení, přizná soud uplatněný směnečný nárok směnečným platebním příkazem. Obdobné jsou i předpoklady pro vydání směnečného platebního příkazu, i když rakouská úprava jich obsahuje více. Prostředkem procesní obrany žalovaného proti nároku, jenž byl přiznán směnečným platebním příkazem, jsou námitky proti uvedenému rozhodnutí, které je třeba podat ve lhůtě 14 dnů od doručení příkazu. Hlavní podobnost mezi českým a rakouským směnečným rozkazním řízením představuje fakt, že směnečný platební příkaz není v důsledku podání námitek zrušen a o jeho ponechání v platnosti či zrušení rozhoduje soud v rozsudku, jenž vydává po projednání námitek. Z tohoto pohledu je rakouské úprava směnečného rozkazního řízení stižena stejnými základními koncepčními nedostatky jako právní úprava česká. Nejvýznamnější rozdíl mezi oběma úpravami spatřuji ve faktu, že rakouské směnečné příkazní řízení je zkoncentrováno mnohem méně striktně v podobě, která žalovanému neznemožňuje (ani zásadně nekomplikuje) uplatnění důvodné obrany.

5.3 Předpoklady pro vydání směnečného platebního příkazu

Ustanovení § 555 a 556 RZPO zakotvují následující předpoklady pro přiznání směnečného nároku směnečným platebním rozkazem:

- a) žalobou je uplatněn nárok na zaplacení peněžité částky vyplývající ze směnky,
- b) žalobce předložil současně s podáním žaloby prvopis směnky,

³⁶ DREIXLER-HÜBNER, A. – NEUMAYR, M. *Musterakt Zivilverfahren: Alle Verfahrensschritte im zivilprozess, kommentierter Musterakt, Tipps aus der und für die Praxis*. Wien: LexisNexis, 2014, s. 42: „Unzulässig ist der Zahlungsbefehl (§ 244 Abs 2 ZPO), wenn [...] ein Wechselzahlungsauftrag zu erteilen ist (§§ 555 bis 559 ZPO).“

³⁷ Gesetz vom 1. August 1895, über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten (*Zivilprozessordnung*).

- c) žalobce předložil další případné listiny potřebné k uplatnění práva; tento zákonný požadavek se uplatní jen v případě, že hmotné právo vyžaduje splnění dalších předpokladů a tyto další listiny osvědčují důvodnost uplatnění nároku žalobcem vůči žalovanému,
- d) žalobce předložil plnou moc k zastoupení při uskutečnění směnečného prohlášení, jímž měl žalovaný vstoupit do směnečného závazku,
- e) předložená směnka je platná,
- f) neexistuje důvod pochybovat o pravosti předložené směnky,
- g) uplatněný nárok vyplývá ze skutečností tvrzených žalobcem v žalobě a z obsahu směnky,
- h) žalovaný má trvalý pobyt, bydliště či sídlo v Rakouské republice,
- i) žalobce navrhl, aby soud rozhodl směnečným platebním příkazem.

Soud rozhodne směnečným platebním příkazem jen v případě, že může konstatovat splnění všech výše uvedených předpokladů (rakouská procesualistika je označuje jako zvláštní procesní podmínky směnečného příkazního řízení).

Zajímavý je předpoklad vyřízení věci ve směnečném příkazním řízení (jenž považují za vysoce inspirativní), spočívající v platnosti směnky, který v české právní úpravě nenajdeme, v důsledku čehož soudy zdaleka ne výjimečně přiznávají směnečnými platebními rozkazy neexistující nároky, jež jsou uplatňovány na základě neplatných nebo nicotných smenek. Smysluplný se jeví i požadavek, aby byl směnečný nárok, jenž dle tvrzení žalobce a obsahu předložené směnky vznikl podpisem, jenž byl na směnku připojen na základě plné moci, doložen i předmětnou plnou mocí.

5.4 Usnesení o zamítnutí návrhu na vydání směnečného platebního příkazu

Nejsou-li naplněny předpoklady pro přiznání uplatněného nároku směnečným platebním příkazem, aniž by soud shledal důvod pro zastavení řízení, vydá usnesení o zamítnutí návrhu na vydání směnečného platebního příkazu. Usnesení o zamítnutí návrhu na vydání směnečného platebního příkazu je procesní rozhodnutí, kterým soud uplatněný směnečný nárok vylučuje z vyřízení ve směnečném příkazním řízení a posouvá jej k projednání v obecném nalézacím řízení.

5.5 Směnečný platební příkaz

Jsou-li splněny předpoklady pro vydání směnečného platebního příkazu, soud tímto meritorním rozhodnutím přizná uplatněný nárok s příslušenstvím (s vedlejšími pohledávkami) a s náklady řízení. Soud směnečným platebním příkazem rozhodne bez nařízení jednání a bez slyšení žalovaného (ustanovení § 556 odst. 1 RZPO).³⁸

³⁸ Ustanovení § 556 odst. 1 RZPO uvádí: „Na základě návrhu obsaženého v žalobě je směnečný platební příkaz vydán bez předchozího ústního jednání a bez souhlasu žalovaného.“ G. Kodek k uvedenému konstatuje: „Pokud jsou splněny všeobecné procesní podmínky stejně jako zvláštní podmínky řízení o vydání směnečného platebního příkazu, tedy především je-li uplatněný nárok dokázán předloženými listinami, má soudce vydat platební příkaz bez slyšení žalovaného.“ KODEK, G. In: RECHBER-

Ve směnečném platebním příkazu soud žalovanému uloží povinnost do čtrnácti dnů zaplatit směnečný dluh, vedlejší náklady i náklady určené soudcem ve směnečném platebním příkazu nebo proti směnečnému platebnímu příkazu podat námitky (*die Einwendungen*). Z ustanovení § 556 odst. 3 RZPO vyplývá, že uvedená lhůta nemůže být prodloužena.³⁹

Zmešká-li žalovaný lhůtu pro podání námitek, nabývá směnečný platební příkaz právní moci.⁴⁰ Stejný právní následek je spojen se zpětvzetím námitek (ustanovení § 557 odst. 5 RZPO).

5.6 Námitky proti směnečnému platebnímu příkazu

Prostředek procesní obrany proti směnečnému nároku, jenž byl přiznán směnečným platebním příkazem, představují námitky.⁴¹ Námitky proti směnečnému platebnímu příkazu mají stanoveny dvě stěžejní obsahové náležitosti – vymezení obrany a petit.⁴² Druhý odstavec § 556 RZPO určuje prekluzivní povahu námitkové lhůty a určuje soud, u něž je nezbytné námitky podat (*námitky proti platebnímu příkazu musí být podány ve lhůtě stanovené v platebním příkazu u soudu, který platební příkaz vydal*). Lhůtu k podání námitek proti směnečnému platebnímu příkazu, jež je i lhůtou k plnění uložené povinnosti, je nezbytné uvést v platebním příkazu.

5.6.1 Námitková lhůta

Námitková lhůta činí čtrnáct dnů. RZPO sice v žádném ustanovení délku námitkové lhůty výslovně nekonstatuje, přesto je však její délka považována za jednoznačnou. Jedná se o lhůtu zákonnou. Námitky podané po lhůtě soud v intencích § 557 odst. 2 RZPO,⁴³ jenž zakotvuje povinnost soudu odmítnout pozdě podané námitky ustanovení, odmítne. Žalovaný má možnost dosáhnout přerušení běhu námitkové lhůty tím, že požádá o přidělení právního zástupce (advokáta); v takovém případě lhůta pro podání námitek žalovanému,

GER, W. H. *Kommentar zur ZPO*. 4. Auflage. Wien: C. H. Beck, 2014, § 556 Rn. 1: „*Leigen sowohl die allgemeinen Prozessvoraussetzungen als auch die besonderen Voraussetzungen des Mandatsverfahren vor, ist also insb der geltend gemachte Wechselanspruch durch die Vorgelegten Urkunden bewiesen, dann hat der Richter den Zahlungsantrag ohne Anhörung des Beklagten zu erlassen.*“

³⁹ Ustanovení § 556 odstavec 3 RZPO: „*In dem Zahlungsauftrag ist auszusprechen, dass die beklagte Partei binnen vierzehn Tagen nach Zustellung des Zahlungsauftrags bei sonstiger Exekution die gegen sie geltend gemachten Ansprüche samt den vom Gericht bestimmten Kosten zu befriedigen oder Einwendungen gegen den Zahlungsauftrag zu erheben habe. Diese Frist kann nicht verlängert werden; § 464 Abs. 3 ist jedoch sinngemäß anzuwenden.*“

⁴⁰ G. Kodek: „*Žalovaný může proti vadám směnečného platebního příkazu [...] brojit pouze za pomoci námitek. Pokud nejsou tyto vzneseny [...] nebo nejsou vzneseny včas [...], nabývá platební příkaz právní moci.*“ KODEK, G. In: RECHBERGER, W. H. *Kommentar zur ZPO*, § 557 Rn. 1: „*[...] kann der Beklagte sämtliche Mängel des Zahlungsauftrags [...] nur mit Einwendungen geltend machen. Werden solche nicht – oder nicht fristgerecht – erhoben, dann erwächst der Zahlungsauftrag in Rechtskraft.*“

⁴¹ G. Kodek: „*Žalovaný může proti vadám směnečného platebního příkazu – především proti nedostatku obecných a zvláštních procesních podmínek – brojit pouze za pomoci námitek.*“ KODEK, G. In: RECHBERGER, W. H. *Kommentar zur ZPO*, § 557 Rn. 1: „*[...] kann der Beklagte sämtliche Mängel des Zahlungsauftrags – insb auch das Fehlen den allgemeinen und besonderen prozessuale Voraussetzungen – nur mit Einwendungen geltend machen.*“

⁴² Námitky musí – stejně jako vyjádření k žalobě – obsahovat protinávrh, tedy návrh, jak má soud ve věci rozhodnout. KODEK, G. In: RECHBERGER, W. H. *Kommentar zur ZPO*, § 557 Rn. 4: „*Die Einwendungen haben – wie die Klagebeantwortung – einen Gegenantrag zu enthalten.*“

⁴³ Povinnost soudu odmítnout pozdě podané námitky zakotvuje ustanovení § 557 odst. 2 ve své poslední větě, která zní: „*Ver spätet angebrachte Einwendungen sind ohne Verhandlung zurückzuweisen.*“

jenž požádal o přidělení právního zástupce, počne běžet v okamžiku doručení rozhodnutí o jmenování právního zástupce ve smyslu ustanovení § 464 odst. 3 RZPO.⁴⁴

5.6.2 Odůvodnění námitek, jejich doplnění a změna

Námítky proti směnečnému platebnímu příkazu musí být odůvodněné; odůvodnění však nemusí být v námítkách obsaženo již v okamžiku jejich podání. Námítky totiž mohou být dodatečně doplňovány a měněny, a to i po uplynutí námitkové lhůty. Z rozhodovací praxe rakouských soudů vyplývá, že žalovaní mohou námítky, jež byly podány v námitkové lhůtě, měnit a doplňovat, a to do konce ústní části řízení před soudem prvního stupně.⁴⁵

Za vrchol liberálního přístupu k povinnosti vymezit obranu proti nároku, jenž byl přiznán směnečným platebním příkazem, představuje možnost podat námítky v blanketní podobě. Ty však následně musí být doplněny. Neučiní-li tak žalovaný sám z vlastní iniciativy, je k tomuto procesnímu kroku vyzván soudem.

5.6.3 Výzva k doplnění námitek a jejich doplnění na základě výzvy

Jeden z významných aspektů korektnosti směnečného příkazního řízení představuje povinnost soudu vyzvat žalovaného k doplnění námitek, které jsou podány v neprojednatelné podobě, a možnost žalovaného námítky ve stanovené lhůtě doplnit, jež vyplývá z ustanovení § 84 odst. 3 RZPO.⁴⁶ Uvedenou výzvu soud žalovanému adresuje i v případě, že jsou podány blanketní námítky.⁴⁷

5.6.4 Projednání námitek v následném řízení

Po podání námitek žalovaným nařídí soud (bez nutnosti zvláštních návrhů stran) jednání. RZPO předmět následného jednání určuje tak, že soud nařídí jednání k projednání námitek. RZPO tedy stejně jako v případě o. s. ř. nepomýšlí na projednání nároku, jenž byl přiznán směnečným platebním příkazem. O zásadních negativních důsledcích takto vymezeného předmětu následného řízení jsem podrobně pojednal v pasáži věnované aktuální úpravě směnečného rozkazního řízení.

RZPO v ustanovení § 557 odst. 3 příkazuje, aby soud námitkové jednání nařídil v co možná nejkratším čase.⁴⁸ Výkladem termínu „v co možná nejkratším čase“ se rakouská komentářová literatura ani rozhodovací praxe rakouských soudů nezabývají. Z uvedeného dovozují, že s výkladem tohoto pojmu nejsou problémy a soudy postupují v intencích projednání námitek s takovým odstupem po jejich podání žalovanými, který vyhovuje požadavku zákona a námítky projednává v čase, jenž odpovídá požadavku na zrychlení průběhu rozkazního řízení.

⁴⁴ KODEK, G. In: RECHBERGER, W. H. *Kommentar zur ZPO*, § 556 Rn. 3: „Innerhalb der Einwendungsfrist kann der Beklagte Vefahrenshilfe beantragen und damit eine Fristunterbrechung im Sinn des § 464 Abs 3 erreichen.“

⁴⁵ Tento závěr vyplývá z rozhodnutí rakouského Oberste Gerichtshof ze dne 8. 9. 2005 zn. 8 Ob 77/04p: „Dem Beklagten steht es nach Abschaffung der Eventualmaxime durch § 36 Z 15 KSchG nunmehr frei, seine Einwendungen bis zum Schluss der mündlichen Streitverhandlung zu ändern oder zu ergänzen.“

⁴⁶ KODEK, G. In: RECHBERGER, W. H. *Kommentar zur ZPO*, § 557 Rn. 4: „Erhebt der Beklagte „leere Einwendungen“, dann hat das Gericht einen Verbesserungsauftrag nach § 84 Abs 3 zu erteilen.“

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ Ustanovení § 557 odst. 3 RZPO: „Über rechtzeitig erhobene Einwendungen ist ohne neuerlichen Antrag der klagenden Partei auf tunlichst kurze Zeit eine vorbereitende Tagsatzung anzuberaumen.“

5.7 Meritorní rozhodnutí vydávaná ve směnečném příkazním řízení

V rakouském směnečném příkazním řízení (v rámci první instance) mohou být vydána dvě meritorní rozhodnutí. Jedná se o: směnečný platební příkaz a rozsudek.

Podá-li žalovaný proti směnečnému platebnímu příkazu včasné námitky, které nejsou soudem odmítnuty ani žalovaným vzaty zpět, jsou tyto projednány v následném řízení. Soud v rakouském směnečném příkazním řízení rozhoduje (jako soudy v České republice) o tom, zda směnečný platební příkaz ponechá v platnosti či zda jej zruší a v jakém rozsahu.⁴⁹ Soud má při rozhodování o směnečném platebním příkazu možnost diskrece. Směnečný platební příkaz může být nejen ponechán v platnosti či zrušen bez dalšího, ponechání směnečného platebního příkazu v platnosti se může udát i se změnami a omezeními. Výsledek námitkového řízení může být pro různé žalované rozdílný.⁵⁰

Schéma rakouského směnečného příkazního řízení je v podstatě shodné s konceptem stávajícího i navrženého směnečného rozkazního řízení. O nedostacích tohoto formátu se na tomto místě nebudu rozepisovat a odkazuji na kritiku koncepčního uchopení aktuálního českého směnečného rozkazního řízení.

Logiku konceptu, v jehož rámci není směnečný platební příkaz zrušen již v důsledku podání námitek, poskytuje návaznost v rakouském exekučním řízení spočívajícím ve faktu, že na základě ještě nepravomocného, ale žalovanému již doručeného platebního příkazu, může žalobce navrhnout, i bez osvědčení nebezpečí, vydání exekučního příkazu k zajištění majetku žalovaného (§ 371 bod 2 exekučního řádu).⁵¹

5.8 Koncentrace směnečného příkazního řízení

V rakouském směnečném příkazním řízení je uplatňován koncentrační princip. Děje se tak v podobě, která napomáhá rychlému průběhu řízení, která však nezkracuje žalovaného na možnosti uplatnit důvodnou obranu. Přiznal-li soud uplatněný nárok směnečným platebním příkazem a bylo-li uvedené rozhodnutí žalovanému doručeno, existuje pro žalovaného jediná cesta ke zrušení směnečného platebního příkazu, a tu představuje podání námitek žalovaným a následné zrušení směnečného platebního příkazu soudem. Projednatelnost námitek je striktně vázána na jejich včasnost. Ustanovení § 557 odst. 2 RZPO uvádí, že „námitky proti směnečnému platebnímu příkazu musí být podány [...] ve lhůtě stanovené ve směnečném platebním příkazu“.⁵² Přizná-li soud uplatněný směnečný nárok směnečným platebním příkazem, který je žalovanému řádně doručen, má žalovaný možnost vznést obranu proti přiznanému směnečnému nároku do uplynutí námitkové lhůty. Koncentrace směnečného příkazního řízení žalovanému v zásadě uzavírá možnost podat novou, v námitkové lhůtě neuplatněnou obranu, nepředstavuje však překážku pro dotvoření obrany podané jen v základní podobě cestou doplnění námitek.

⁴⁹ Ustanovení § 558 RZPO: „In dem das Verfahren erledigenden Urteil ist auszusprechen, ob der gegen die beklagte Partei erlassene Zahlungsauftrag aufrecht erhalten bleibe oder ob und inwiefern derselbe aufgehoben werde.“

⁵⁰ Směnečný platební příkaz může být – podle výsledku ústního jednání – ponechán v platnosti i s omezeními a změnami a také ve vztahu jen k některým z více žalovaných. KODEK, G. In: RECHBERGER, W. H. *Kommentar zur ZPO*, § 558 Rn. 4: „Der Wechselzahlungsauftrag kann – nach dem Ergebnis der Verhandlung – auch mit Einschränkungen und Änderungen und auch in Ansehung nur einzelner von mehreren Wechselschuldern aufrechterhalten werden.“

⁵¹ *Ibidem*, § 557 Rn. 1: „Auf Grund des nicht rechtskräftigen, dem Beklagten aber bereits zugestellten Zahlungsauftrags kann der Kläger selbst kann der Klägerselbst ohne Bescheinigung einer Gefährdung iSd §370 EO Exekution zu Sicherstellung beantragen (§ 371 Z 2 EO).“

⁵² Z ustanovení § 556 RZPO pak vyplývá, že lhůta pro podání námitek je stanovena na 14 dní. Pozdě podané námitky je třeba zamítnout bez projednání.

Koncentrace směnečného příkazního řízení obsahuje několik zásadních výjimek, v jejichž důsledku je namísto uvažovat v intencích, zda a nakolik je řízení vlastně koncentrováno. Žalovanému svědčí možnost doplnit nedostatečně vymezené námitky, a dokonce i možnost podat a následně doplnit blanketní námitky. Zákonná koncentrace směnečného příkazního řízení je s ohledem na možnost podat blanketní námitky v podstatě jen platonická, nelze však přehlédnout následně uplatňovanou soudcovskou koncentrací. Možnost doplnit nedostatečně vymezené nebo dokonce nevymezené námitky netrvá navždy, ale pouze do konce lhůty určené soudem pro řádné vymezení námitek.

5.9 Stručné hodnocení zaměřené na možnou inspiraci rakouskou úpravou

Rakouské směnečné příkazní řízení je koncepčně podobné českému směnečnému rozkaznímu řízení, je však o něco vyváženější. Směnečné příkazní řízení v přijatelné podobě kompenzuje fakt, že soud vydává první meritorní rozhodnutí (směnečný platební příkaz) bez slyšení žalovaného, když poskytuje větší prostor pro zpochybnění nároku přiznaného směnečným platebním příkazem, neboť žalovanému obranu nekomplikuje příliš striktní koncentrací řízení (námitky proti směnečnému platebnímu příkazu mohou být doplněny a měněny i po uplynutí námitkové lhůty; jsou-li námitky proti směnečnému platebnímu příkazu podány v neprojednatelné podobě, vyzve soud žalovaného, aby námitky doplnil).

Rakouské směnečné příkazní řízení má však významné koncepční nedostatky spočívající ve faktu, že směnečný platební příkaz není zrušen v důsledku podání námitek, a ve faktu, že v případě přiznání směnečného nároku platebním příkazem není uplatněn nárok vůbec projednáván, neboť předmětem následného (námitkového) řízení není projednání uplatněného nároku. Z výše uvedeného důvodu nepovažuji úpravu rakouského směnečného příkazního řízení za vhodný vzor pro konstrukci našeho nového směnečného rozkazního řízení.

Některé detaily z rakouské právní úpravy recipovat lze; například výčet předpokladů pro vydání směnečného platebního příkazu.

6. Stručný náhled na uplatnění směnečných nároků v německém civilním řízení

Německá právní úprava poskytuje věřiteli několik možností, jak ve zrychleném, respektive specifickém soudním řízení uplatnit směnečný nárok. Jedná se o dvě skupiny specifických procesních platforem – upomínací a listinné řízení. Upomínací řízení je řízením rozkazního typu, listinné řízení je řízením plně kontradiktorním, v němž se od počátku plnohodnotně projednává uplatněný nárok, v němž je však okruh důkazních prostředků omezen na listinné důkazy.

Pro uplatnění směnečných nároků jsou v německém Zivilprozessordnung (dále rovněž „NZPO“) vytvořena dvě zvláštní řízení:

- směnečné upomínací řízení (*Urkunden-, Wechsel – und Scheckmahnverfahren*), které představuje varietu upomínacího řízení a
- směnečné řízení (*Wechselprozess*), jež je specifickým řízením, jehož právní režim je vytvořen modifikací listinného řízení.

Směnečný nárok lze uplatnit i ve všeobecném upomínacím řízení (*Mahnverfahren*) a v listinném řízení (*Urkundenprozess*).

Německé upomínací řízení a listinné řízení považují za propracovaný a vzájemně smysluplně provázaný systém zvláštních řízení, který svojí variabilitou účastníkům sporu poskytuje široký prostor pro prosazení jejich procesních práv způsobem, který odpovídá skutkovému stavu a důkazní situaci. Nezasťírám však, že jej vnímám jako systém poměrně komplikovaný. Za funkční považují mechanismus upomínacích řízení. Žalobcům poskytuje procesní platformu pro rychlé získání exekučních titulů, žalovaným však neupírají možnost efektivně se bránit. Listinné řízení (včetně řízení směnečného) je prostým nalézacím řízením, v němž je okruh důkazních prostředků limitován výlučně na listiny.

Jedná se o řízení mnohem méně formalizovaná než naše rozkazní řízení (prosté i směnečné). Žalobce například není povinen předkládat při uplatnění nároku směnku, jen prohlásí, že ji předloží v případě podání odporu žalovaným.

Vzhledem k faktu, že směnečné řízení a listinné řízení nemají povahu řízení rozkazních, zaměřím se v následném krátkém exkursu na upomínací řízení a směnečné upomínací řízení.

Ani jedno z výše popsanych řízení netrpí zásadními funkčními nedostatky.

Schéma upomínacího (i směnečného upomínacího) řízení je vytvořeno tak, aby jeho právní režim vyhověl požadavku na:

- snadnou dostupnost exekučního titulu pro žalobce, jímž je přiznán předpokládaný nesporný nárok,⁵³
- snadnou dostupnost prostředků procesní obrany pro žalovaného, které první nerovnost řízení vyváží tak, aby žalovaný nebyl zkrácen na svém právu na právní slyšení.

Zpochybní-li odpůrce nárok přiznaný platebním rozkazem, přemění se řízení na návrh kteréhokoli z účastníků na všeobecné sporné řízení. Nastane-li tato situace, lze na upomínací řízení pohlížet jako na specifickou formu zahájení řízení.⁵⁴ Nenavrhnou-li ani navrhovatel, ani odpůrce, aby soud v řízení pokračoval ve všeobecném režimu, nastane specifická situace v podobě klidu řízení, kdy o nároku není definitivně rozhodnuto. Obrana proti nároku, jenž byl přiznán platebním rozkazem, vytváří prostor pro věcné projednání nároku.⁵⁵ Neuplatní-li žalovaný proti nároku přiznanému platebním rozkazem procesně relevantní obranu v podobě odporu, vydá soud na návrh navrhovatele rozhodnutí o vykonatelnosti, díky kterému platební rozkaz získává kvalitu vykonatelného rozhodnutí. Odpůrce má i poté, co neuplatní obranu proti platebnímu rozkazu cestou odporu, mož-

⁵³ V rozkazním řízení má navrhovatel možnost bez věcného projednání a bez věcného přezkumu získat pravomocný a vykonatelný titul pro pravděpodobné nesporné nároky. Na podkladě jednostranných tvrzení navrhovatele, jejichž pravdivost se nepřezkoumává, vydá vyšší soudní úředník okresního soudu (viz níže bod 5) při určitých nárocích (§ 688) platební rozkaz (§ 692). Viz ROSENBERG, L. – SCHWAB, K. H. – GOTTWALD, P. *Zivilprozessrecht*. 17. Auflage. München: C. H. Beck, 2010, s. 940: „In Mahnverfahren soll der Antragsteller für voraussichtlich unstrittige Ansprüche ohne Sachverhandlung und ohne Sachprüfung einen rechtskräftigen und vollstreckbaren Titel erhalten. Auf einseitige, nicht auf Wahrheit zu prüfende Behauptungen den Antragstellers hin erlässt der Rechtspfleger des Amtsgerichts (s.u. Rn. 5) bei gewissen Ansprüchen (§ 688) den Mahnbescheid (§ 692).“

⁵⁴ Rozkazní řízení v takovém případě bylo pouze zvláštní formou zahájení řízení. Ibidem: „Das Mahnverfahren war dann nur eine besondere Form der Prozesseinleitung.“

⁵⁵ Bez podání odporu není prostor pro věcné projednání a rozhodovací činnost soudu a zamítnutí nároku bez něj není možné. Ibidem: „Ohne Widerspruch ist für eine Sachverhandlung und eine Entscheidungstätigkeit des Gerichts kein Raum und eine Abweisung des Anspruchs nicht möglich.“

nost vznést námitku proti následně vydanému rozhodnutí o vykonatelnosti. I tato obrana způsobí transformaci upomínacího řízení na všeobecné sporné řízení. Ve směnečném upomínacím řízení vede odpor k projednání nároku v listinném řízení. Německá upomínací řízení jsou koncipována jako řízení dvojstupňová. Pokud žalovaný nepodá proti platebnímu rozkazu odpor, vydá soud rozhodnutí o vykonatelnosti, které může žalovaný zpochybnit námitkou. Podáním námítky proti rozhodnutí o vykonatelnosti (tedy i bez předchozího podání odporu proti platebnímu rozkazu) žalovaný eliminuje výsledky předchozího řízení a proces uplatnění nároku posouvá do všeobecného sporného nebo směnečného řízení. Dvojstupňovitost řízení a snadná dostupnost prostředků procesní obrany, kterými má žalovaný možnost v podstatě anulovat prvotní nekontradiktorní část upomínacího řízení, nejsou jedinými balančními prvky garantujícími vyváženost řízení. NZPO požaduje, aby prohlášení žalobce, že uplatněný nárok není závislý na protiplnění, anebo že takové protiplnění již bylo poskytnuto.

Německé upomínací řízení (ani listinné a směnečné řízení) není nijak specificky koncentrováno. Je přitom zjevné, že uplatňování směnečných nároků v uvedených zvláštních řízeních není co do své funkčnosti, efektivity a rychlosti limitováno absencí zvláštní koncentrace řízení, která by žalovanému zužovala možnost vymezit obranu proti uplatněnému nároku.

Úprava německého směnečného upomínacího řízení je vyvážená, naplňuje cíl v podobě vytvoření platformy pro snadné a rychlé uplatnění směnečného nároku, současně však respektuje oprávněné zájmy žalovaného; představuje však jen specifickou odnož prostého upomínacího řízení. Inspirace německým směnečným upomínacím řízením by byla vhodná v parciální rovině, když zejména zrušení platebního rozkazu po zpochybnění nároku žalovaným a snadný přesun do standardního sporného řízení, jakož i dvojstupňovitost upomínacího řízení má významné *racio*. Inkorporace celé úpravy německého upomínacího řízení namísto řízení rozkazního není možná bez provedení dalších zásahů do struktury a mechanismů obecného řízení; což by byl krok, který bych nepovažoval za smysluplný.

Německé směnečné řízení je zase varietou listinného řízení, které s ohledem na jeho povahu (jedná se o standardní sporné řízení s výrazně omezeným okruhem využitelných důkazních prostředků) a na fakt, že ani v Německu není v praxi příliš využíváno, nemá smysl zvažovat jako inspiraci pro úpravy směnečného rozkazního řízení.

Německý model upomínacích a listinných řízení je navíc poměrně složitý systém vzájemně provázaných specifických procesů, o jeho „napodobení“ v c. ř. s. tudíž nemá smysl uvažovat, máme-li k dispozici jednoduchý a v zásadě celkem funkční model rozkazního řízení.

7. Teze nové úpravy směnečného rozkazního řízení

Je pravdou, že koncept směnečného rozkazního řízení působí v téměř nezměněné podobě v našem právním řádu velmi dlouho. Směnečné příkazní řízení bylo v podobě, jež se obsahově příliš neliší od aktuální právní úpravy,⁵⁶ v našem právním řádu zformováno již v předminulém století zákonem č. 113/1895 z. ř. o soudním řízení v občanských rozepřích

⁵⁶ Konstatuji-li shodu mezi stávající a rakouskou úpravou směnečného rozkazního řízení, činím tak s ohledem na stejnou koncepci a podobu úpravy; od detailů odhlížím.

právních. Tehdejší směnečné příkazní řízení bylo obdobně koncentrováno,⁵⁷ když koncentrace byla přísná a striktní,⁵⁸ shodně bylo i koncepční uchopení řízení, když směnečný platební příkaz nebyl zrušen v důsledku podání námitek, ale až rozsudkem po shledání důvodnosti obrany, a v následném řízení nebyl projednáván uplatněný nárok, ale pouze důvodnost podaných námitek.⁵⁹ Přísnost směnečného příkazního řízení však byla na rozdíl od aktuální úpravy balancována faktem, že směnečné příkazní řízení bylo stejně jako obecné rozkazní řízení dvojstupňové. Nezvládl-li žalovaný uvést obranu proti uplatněnému nároku ve včas podaných námitkách, mohl tak učinit prostřednictvím uvedení řízení v předchozí stav nebo opoziční obranou v řízení exekucním.⁶⁰

Zastávám názor, že respekt k tradicím má svůj význam. Pokud v důsledku změny společenských poměrů přestane právní úprava vyhovovat aktuálním potřebám společnosti, je nezbytné se od pohledu, že co fungovalo více než 100 let, bude dobře sloužit i nadále, oprostít. Přílišná inklinace k tradicím nesmí být překážkou přijetí kvalitní fungující úpravy.

Nezbývá mi však než konstatovat, že aktuální úprava směnečného (a šekového) rozkazního řízení i úprava navržená ve VZ c. ř. s. současným společenským poměrům nevyhovuje. Směnečné rozkazní řízení se svou přísnou koncentrací a neprojednáváním uplatněného nároku bylo koncipováno v době, kdy směneční dlužníci buď zaplatili, nebo se zastřelili. Procesní úprava vyhovující v poměrech, kdy směnky zastřešovaly mnohem jednodušší kauzální vztahy a kdy by si jen málokdo troufl uvažovat o možnosti vymáhat soudně směnku v situaci, kdy dluh byl zaplacen nebo vůbec nevznikl, však již nevyhovuje v situaci, kdy zneužití směnky a nedůvodné uplatnění směnečného nároku přestalo být výjimečným jevem, nebo v situaci, kdy směnky zajišťují tak komplikované právní vztahy, že vymezení obrany proti uplatněné směnce představuje stejný nebo i složitější problém než kontraktace předmětného vztahu.

Z výše uvedených důvodů je třeba ustoupit od tradiční a dlouhodobě zavedené podoby směnečného (a šekového) rozkazního řízení a vytvořit novou funkční úpravu, která bude reflektovat aktuální společenské poměry.

Mám za to, že je třeba vytvořit novou právní úpravu směnečného rozkazního řízení, nikoli recipovat naši stávající úpravu nebo přebírat jakoukoli zahraniční (například rakouskou, neboť i ta má svoje významné koncepční nedostatky).

⁵⁷ Ustanovení § 552 c. ř. s. vymezovalo délku námitkové lhůty, mimo dalších aspektů obrany proti platebnímu příkazu, takto: „Námítky proti platebnímu příkazu jest podati ve lhůtě v platebním příkaze vytčené u soudu, který příkaz vydal.“ K důsledkům pozdního vymezení obrany pak ustanovení § 552 c. ř. s., které k této stránce obrany žalovaného uvádělo: „Námítky podané opožděně budte odmítnuty bez projednání.“ V. Hora k vymezení obrany proti nároku, jenž byl přiznán směnečným platebním příkazem, uvádí: „V námítkách musí býti obsaženy veškerý obrany žalovaného a nemohou býti teprve při ústním jednání uváděny snad obrany nové. Neboť zákon víže námítky na to, aby byly podány v určité lhůtě a dovoluje jednati jen o námítkách včas podaných.“ HORA, V. Československé civilní právo procesní. I–III. díl, III. díl, s. 192.

⁵⁸ V. Hora k možnosti doplnit námítky uvádí: „V námítkách musí býti obsaženy veškerý obrany žalovaného a nemohou býti teprve při ústním jednání uváděny snad obrany nové. Neboť zákon víže námítky na to, aby byly podány v určité lhůtě a dovoluje jednati jen o námítkách včas podaných. Ibidem: III. díl, s. 192.

⁵⁹ Ustanovení § 552 c. s. ř. ustanovení vymezovalo předmět námitkového řízení takto: „O námítkách podaných včas jest bez nového návrhu žalobcova ustanoviti rok k ústnímu přelíčení na dobu co možná krátkou.“ E. Ott k předmětu námitkového řízení uvádí: „O obranách v čas podaných, formálně správných, nařídí předseda senátu stání k ústnímu přelíčení, nikoli první rok s účinky v § 239 vyznačenými. Po skončení projednávání rozhodce soud o prosbě obran budto, že jim zcela nebo z části místo dává, pročez touže měrou platební nebo zajišťovací rozkaz zdvihá, nebo že je zamítá, a podle toho rozkaz v míře své zachovává §§ 559, 552.“ OTT, E. Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. III. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 196.

⁶⁰ HORA, V. Československé civilní právo procesní. I–III. díl, III. díl, s. 192: „Zásada o vyloučení nových obran, které nebyly uvedeny v námítkách, vede ovšem k tomu, že žalovaný by si musil vymoci navrácení v předešlý stav (ač jsou-li tu ovšem jeho podmínky), chtěl-li by novou obranu uplatnit, po případě vystoupiti žalobou opoziční (§ 35 ex. ř.).“

7.1 Předmět řízení

Řízení by mělo být stejně jako v Rakouské republice koncipováno pro uplatnění směnečných nároků, neboť šekové nároky nejsou v soudních řízeních dlouhodobě uplatňovány, případně pro uplatnění nároků z dalších nesporných cenných papírů, které jsou v praxi využívány (například obligací).

7.2 Schéma směnečného rozkazního řízení

Základní schéma směnečného rozkazního řízení by mělo respektovat povahu rozkazního řízení a nevybočovat ze standardu tohoto druhu procesu; po podání námitek by směnečný platební rozkaz měl být zrušen, a to nejlépe usnesením soudu. Zrušením směnečného platebního rozkazu v důsledku podání námitek by odpadly všechny problémové faktory, které jsou stávající koncepcí směnečného rozkazního řízení vyvolány. Soud by po zpochybnění uplatněného nároku žalovaným nárok uplatněný v řízení řádně projednal a přiznal jej jen v případě, že by žalobce prokázal existenci skutkových okolností, z nichž existence nároku vyplývá.

Směnečné rozkazní řízení by mělo být koncipováno jako kvalifikované, když směnečný platební rozkaz by soud vydal na základě splnění zvláštních požadavků – konkrétně po předložení originálu platné směnky. Žalovaný by se pak musel bránit také kvalifikovaně, tedy odůvodněnými námitkami.

Primárním předmětem následného řízení by byl uplatněný nárok, po prokázání jeho existence by měly být projednány námitky. V následném řízení, které by bylo nařízeno pro zrušení směnečného platebního rozkazu, by soud uplatněný nárok a vznesenou obranu projednal v mezích, jež by byly dány skutkovými tvrzeními předloženými žalobcem v žalobě a žalovaným v námitkách. Doplnění a změny skutkového základu nároku a obrany, jak by tento vyplynul z žaloby a z námitek, by byly možné (za podmínek běžně daných pro změnu žaloby a omezených flexibilně koncipovanou koncentrací řízení).

7.3 Koncentrace řízení

Mám za to, že absolutní eliminace koncentračního principu ze směnečného rozkazního řízení by vedla k potlačení přirozené nerovnováhy ve vztahu mezi směnečným věřitelem a směnečným dlužníkem. Fakt, že je směnečný platební rozkaz vydáván na základě abstraktního cenného papíru, činí přiměřenou nerovnováhu v procesním režimu uplatnění nároku opodstatněnou. Považuji tudíž za odpovídající povaze uplatněného nároku, aby směnečné rozkazní řízení bylo koncentrováno, uplatnění koncentračního principu by se však mělo uskutečňovat v přiměřených relacích. Koncentrace směnečného rozkazního řízení by mohla mít následující podobu:

- a) Žalovaný by v námitkové lhůtě nesl břemeno vymezit podstatu obrany – musel by předestřít základ (podstatu) obrany a prezentovat základní tvrzení určující povahu námitky s tím, že v další rozumné lhůtě, která by nekončila dříve, než by bylo nezbytné pro efektivní přípravu jednání a která by tudíž žalobci umožnila před námitkovým jednáním včas reagovat, by tuto obranu musel konkretizovat a precizovat. Okolnostmi vyžádané dotvrzení obrany by bylo možné i v průběhu nařízeného námitkového jednání.

- b) Námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu v nedostatečné procesní kvalitě (nesprávně formulované, nedostatečně skutkově vymezené, nedostatečně odůvodněné) by nebyly bez dalšího odmítnuty, ale soud by žalovaného vyzval k odstranění vad s tím, že odmítnutí námitek by následovalo až poté, co by žalovaný jejich vady ve stanovené lhůtě po odpovídajícím poučení neodstranil.
- c) V odůvodněných případech by bylo možné dodatečně doplnit i dosud neuplatněnou obranu. Novou dosud neuplatněnou obranou by žalovaný mohl reagovat na:
- ca) průběh řízení (zejména na skutkové okolnosti, které vyjdou najevo při dokazování),
 - cb) změny v
 - a. tvrzeních žalobce,
 - b. rozhodných skutkových okolnostech (například v případě převodu směnky po uplynutí námitkové lhůty);
 - cc) v jiných odůvodněných případech. Přípustnost uplatnění nové obrany v těchto jiných případech by posuzoval soud.
- d) Koncentrace řízení by se nevztahovala na procesní námitky.

Závěr

Přestože se většina evropských zemí v úpravě civilního řízení obejde bez specifického řízení vytvořeného pro uplatnění směnečných nároků, považuji úmysl ponechat v našem civilním procesu zvláštní úpravu směnečného rozkazního řízení za správný. Navrženou podobu tohoto řízení však lze jen stěží akceptovat.

Věcný záměr c. ř. s. v zásadě recipuje stávající úpravu směnečného a šekového rozkazního řízení. Navržená podoba tohoto řízení je silně nevyvážená a příliš zvýhodňující žalobce. Směnečné a šekové rozkazní řízení by v navržené podobě:

- žalobci umožnilo získat při vynaložení přílišného úsilí meritorní rozhodnutí v podobě směnečného platebního rozkazu, jímž je mu přiznán uplatněný směnečný nárok, aniž by zákon žalovanému poskytl nástroj umožňující přiměřeně dostupné zpochybnění nároku přiznaného bez jeho slyšení, s jehož využitím by žalovanému svědčila možnost minimalizovat výsledky nekontradiktorně vedené části řízení, neboť požadavky na obsah námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu jsou obzvláště vysoké a směnečný platební rozkaz není v důsledku podání námitek proti tomuto rozhodnutí zrušen,
- k projednání a prokázání existence přiznaného směnečného nároku by nedocházelo ani v následném řízení po podání námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu, přestože nárok nebyl řádně projednán, a přestože jeho existence nebyla prokázána před vydáním směnečného platebního rozkazu, v důsledku čehož by byl v řízení žalovanému přiznán uplatněný směnečný nárok, aniž by tento byl řádně projednán a jeho existence byla prokázána,
- by zřejmě⁶¹ bylo podřízeno příliš tvrdé a rigidní koncentraci, která by žalovaného výrazně omezila v možnosti vymezit obranu proti uplatněnému směnečnému nároku.

⁶¹ Otázka podoby koncentrace řízení není zcela vyjasněna.

Spravedlivé řízení přitom vyžaduje rovný přístup k procesním stranám a rovný přístup k procesním nástrojům, které mají strany k dispozici pro dosažení úspěchu v řízení. Vysoké nároky kladené na procesní kvalitu námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu a značně omezené dopady zpochybnění nároku žalovaným, když podání námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu nemá za následek zrušení směnečného platebního rozkazu s tím, že jsou tyto aspekty nerovnováhy v řízení umocněny striktní koncentrací směnečného rozkazního řízení, se jeví jako faktory, jež činí navrženou podobu směnečného (šekového) rozkazního řízení značně kontroverzní a tvrdě atakující právo žalovaného na spravedlivý proces.

Vzhledem k výše popsáným nedostatkům považují za chybné rozhodnutí recipovat do c. ř. s. současnou úpravu směnečného a šekového rozkazního řízení. Dlouho očekávaný a pečlivě připravovaný návrh procesního kodexu je koncipován s ambicí přinést novou korektní procesní úpravu. Převzetím dosavadní úpravy směnečného a šekového rozkazního řízení by zákonodárce přistoupil ke konzervaci stávajícího nevydařeného modelu.

Článek 2. VZ c. ř. s. deklaruje účel právní úpravy takto: „*Účelem civilního sporného řízení je poskytování spravedlivé ochrany porušeným nebo ohroženým soukromým subjektivním právům a právem chráněným zájmům. Tím přispívá k ochraně právního řádu jako celku.*“ Je-li směnečné a šekové rozkazní řízení navrženo tak, že by nedůvodně v nepřiměřeně velkém rozsahu zvýhodňovalo žalobce, znemožňovalo žalovanému uplatnit důvodnou obranu, a dokonce nepředpokládalo projednání uplatněného nároku, zcela jistě by v tomto specifickém procesu sledovaný účel nebylo možné naplnit.

Směnečné rozkazní řízení je třeba upravit vyváženě. Je třeba změnit základní schéma tohoto řízení, po podání námitek směnečný platební rozkaz zrušit a v následném řízení přistoupit k projednání uplatněného nároku. Dále je nezbytné zmírnit koncentraci řízení do podoby, která eliminuje průtahy v řízení, neuzavře však žalovanému možnost uplatnit obranu proti nároku v celé její šíři tak, aby výsledek řízení vycházel zejména z faktu, zda je nárok vznesen důvodně, nikoli z faktu, zda žalovaný navzdory značně omezujícímu procesnímu prostředí zvládne obranu uplatnit.

Proposal for the Amendment of the Bill of Exchange Injunction Proceedings in the Substantive Intent of the Code of Civil Procedure

Radim Chalupa

Abstract: The author discusses the fundamental the process of the recodification of civil dispute proceedings, which commenced during the elaboration of the legislative intent of the Civil Procedure Code. The topic of the article is the evaluation of a section of the draft of the Civil Procedure Code, which regulates its own specific abbreviated procedure of the application of the bill of exchange (and check) conditions. The starting point is a comparison of current legal regulations and changes in the bill of exchange procedure and regulations contained in the substantive intent of the Civil Procedure Code, which earns in the conclusion that, despite the different wording of the substantive intent, the content of the draft is almost identical to the current regulation. In the paper, the author criticizes step of the authors of the proposal of a new form of a purposeful procedural code counting in the reception of the current survived and the right to a fair trial opposing legislation of the enforcement of the bills of exchange in the injunction proceedings. In support of this critical attitude towards obtaining a legal regime of bill of exchange proceedings, which is limited in the current Code of Civil Procedure, the author presents an analysis of the erroneous conception and problematic aspects of the current legislation and thus (with regard to possible admission regulations) proposed legislation. The author complements the critical analysis of the current (even the purposed) legal regulation of the bills of exchange order proceedings with an extensive excursion into the Austrian regulations of the exchange order proceedings and structural arrangements of processing applications by the bills of exchange in German civil proceedings. The critique of the legislation results into the consideration de lege ferenda presented in the form of the draft of rules, based on the functional regulatory directions of the bill of exchange order proceedings that can be governed in order to be created.

Key words: bill of exchange order proceedings, substantive intent of the Civil Procedure Code, objections to the bill of exchange payment order, concentration of proceedings, discussion of the bill of exchange claim